

Malmö högskola

Lärarytbildningen

Individ och samhälle

Examensarbete

10 poäng

Opinionsfriheterna ur ett köns-, socioekonomiskt- och etniskt perspektiv

*Freedom of opinion from a gender-, socio-economic- and
ethnocentric perspective*

Sara Andersson

Angela Engler

Lärarexamen 140 poäng
Samhällsvetenskap och lärande
Höstterminen 2005

Examinator: Jan Andersson

Handledare: Kajsa Hallstedt

Sammanfattning

Syftet med vår undersökning är att ta reda på om elever i år 5 är toleranta och kunniga om opinionsfriheterna i Sverige och om de är medvetna om att det finns länder som saknar dessa friheter. För att mäta elevers tolerans, kunskap och medvetenhet använde vi enkät. Undersökningen visar att bakgrund spelar roll för elevernas tolerans, kunskap och medvetenhet om opinionsfriheterna. Eleverna är toleranta och kunniga om opinionsfriheterna men dock inte i de provocerande frågorna och dessutom är de omedvetna om huruvida opinionsfriheter finns i alla länder. Beroende på vilken opinionsfrihet det gäller skiftar toleransen, kunnigheten och medvetenheten. Vår frågeställning är: Är elever toleranta och kunniga om opinionsfriheterna lokalt och är de medvetna om opinionsfriheterna globalt?

Nyckelord: Demokrati, opinionsfriheterna, elever, tolerans, kunskap, medvetenhet, kön, socioekonomi, etnicitet.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	6
1.1 Syfte och frågeställning	6
2 LITTERATURGENOMGÅNG	8
2.1 Opinionsfriheterna	8
2.2 Demokrati	9
2.3 Demokrati i styrdokumentet	11
2.4 Tidigare forskning	12
3 METOD	14
3.1 Undersökningsgrupperna	14
3.2 Enkäten	15
4 RESULTAT	21
4.1 Bortfall	21
4.2 Gruppernas sammansättning	21
4.3 Inledning till resultat	21
4.4 Hela undersökningsgruppen, resultat	22
4.4.1 Tolerans	22
4.4.2 Kunskap	23
4.4.3 Medvetenhet	24
4.4.4 Slutsats	24
4.5 Resultat, kön	24
4.5.1 Tolerans	24
4.5.2 Kunskap	26
4.5.3 Medvetenhet	28
4.5.4 Slutsats	28
4.6 Socioekonomi, resultat	29
4.6.1 Tolerans	29
4.6.2 Kunskap	30
4.6.3 Medvetenhet	32
4.6.4 Slutsats	32
4.7 Etnicitet, resultat	33
4.7.1 Tolerans	33
4.7.2 Kunskap	34
4.7.3 Medvetenhet	36
4.7.4 Slutsats	36
4.8 Opinionsfriheterna, resultat	36
4.8.1 Slutsats	37
4.9 Övergripande slutsats	37
5 DISKUSSION	39
6 REFERENSFÖRTECKNING	43
7 BILAGOR	44

1 Inledning

De grundläggande fri- och rättigheterna är något som vi dagligen kommer i kontakt med utan att tänka på det. Vi uttrycker öppet vår åsikt, vi går på möte och vi surfar på internet. Vi tar ofta våra fri- och rättigheter som självklara utan att reflektera över att vi har dem. ”Jag delar inte din åsikt, men jag är beredd att dö för din rätt att yttra den” har Voltaire en gång sagt. Är det så att vi är beredda att dö för någon annans åsikt eller grundläggande fri- och rättigheter? Lyckligtvis har vi inte hamnat i den situationen, men exempel på människor som har gjort det är många. Den fjärde juni 1989 då kinesiska studenter tröttnat på den kinesiska diktaturen och dess avsaknad av grundläggande fri- och rättigheter valde de att ställa sig framför stridsvagnarna och dö för att deras folk skulle få tillgång till dessa rättigheter.

Hur är det med våra elever i grundskolan känner de till de grundläggande fri- och rättigheter som de har i Sverige? Hur är deras tolerans till och kunskap om sina egna rättigheter och är de beredda att acceptera andra människors rätt till dessa? Hur ställer sig elever till icke demokratiska företeelser, ska de förbjudas eller tillåtas? ”Ska det *onda* bekämpas med ont eller med gott?”¹ Är eleverna medvetna om att det faktiskt finns länder i världen som saknar grundläggande fri- och rättigheter? Som lärare i skolan har vi ett demokratiuppdrag då skollagen slår fast att ”det offentliga skolväsendet vilar på demokratins grund”². Vi samhällskunskapslärare har också uppdraget att eleverna ska nå de uppställda målen i kursplanen för samhällskunskap. Ett av dessa mål är att i slutet av det femte skolåret skall eleven ” känna till de grundläggande demokratiska principer som samhället vilar på...”³. En av dessa principer är de grundläggande fri- och rättigheterna och de innehåller bland annat opinionsfriheterna. Vi tror att vi pedagoger kan få en större insikt i hur vi ska utforma samhällskunskapen i grundskolans tidigare år om vi får större kännedom om elevers tolerans, kunskap och medvetenhet kring opinionsfriheterna lokalt och globalt. Problemområdet är elever och demokrati.

1.1 Syfte och frågeställning

---

¹ Mattson, Ingvar - Petersson, Olof *Svensk författningsspolitik* (2003) s. 50

² Lpo 94 s. 19

³ Skolverket. *Kursplaner och betygskriterier 2000- grundskolan.*(2002) s, 88

Våra elever ska i framtiden verka i den demokrati vi har i Sverige därför är det viktigt att de har kunskap om en av demokratins grundläggande principer som är fundamental för den fria opinionsbildningen, nämligen opinionsfriheterna. I vår undersökning tittar vi på om elever i grundskolans år 5 är toleranta och kunniga om opinionsfriheterna i Sverige både när det gäller deras egna och andras rättigheter samt om de är medvetna om att det finns länder som saknar dessa friheter. Vår frågeställning är: Är elever toleranta och kunniga om opinionsfriheterna lokalt och är de medvetna om opinionsfriheterna globalt?

2 Litteraturgenomgång

Utifrån vår frågeställning har vi tittat på litteratur som behandlar opinionsfriheterna. Eftersom opinionsfriheterna är en viktig del i en demokrati har vi även tittat på begreppet demokrati och på tre olika demokratiskolor för att sedan kunna koppla det till medborgarrollen och till demokratisynen i skolans styrdokument.

I litteraturen fann vi diskussioner kring begreppet demokrati som var relevant för vårt syfte. Ett urval har gjorts utifrån begreppen demokrati, demokratisyn, opinionsfriheterna, elev, och skola. Utifrån urvalet har vi använt oss av det som är relevant för vår undersökning. Tidigare forskning presenteras av olika rapporter från skolverket. Litteraturgenomgången har alltså kommit att behandla opinionsfriheterna, demokrati, demokrati i styrdokumentet och tidigare forskning.

2.1 Opinionsfriheterna

Opinionsfriheterna är viktiga för den fria opinionsbildningen och de ingår i det som Axel Hadenius benämner i *Demokrati en jämförande analys* (2001) som politiska friheter. Där de politiska friheterna finns kan de ha olika begränsningar. Det handlar ytterst om att antingen tycker man att ”demokratins motståndare hålls till korta bäst genom förbud eller genom debatt och opinionsbildning”⁴. I t.ex. Tyskland är antidemokratiska politiska rörelser förbjudna medan vi i Sverige tror mer på debatt och opinionsbildning.

Karl-Göran Algotsson har i *Svensk författningsspolitik* (2003) delat in det svenska rättighetsskyddet från regeringsformens andra kapitel i fem olika kategorier av rättigheter. Den första kategorin är fundamental för den fria opinionsbildningen och innehåller yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten, föreningsfriheten och religionsfriheten de s.k. opinionsfriheterna.

---

⁴ Hadenius, Axel *Demokrati en jämförande analys* (2001) s.13

Regeringsformen (20030701)

2 KAP. GRUNDLÄGGANDE FRI- OCH RÄTTIGHETER

I § varje medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad

1. yttrandefrihet: frihet att i tal, skrift eller bild eller på annat sätt meddela upplysningar samt uttrycka tankar, åsikter och känslor,
2. informationsfrihet: frihet att inhämta och mottaga upplysningar samt att i övrigt taga del av andras yttranden,
3. mötesfrihet: frihet att anordna och bevista sammankomst för upplysning, meningsyttring eller annat liknande syfte eller för framförande av konstnärligt verk,
4. demonstrationsfrihet: frihet att anordna och delta i demonstration på allmän plats,
5. föreningsfrihet, frihet att sammansluta sig med andra för allmänna eller enskilda syften,
6. religionsfrihet: frihet att ensam eller tillsammans med andra utöva sin religion.

De motsatta rättigheterna t.ex. att inte demonstrera är den andra kategorin och den tredje är de s.k. kroppsliga fri- och rättigheterna (förbud mot dödsstraff, tortyr). Förbud mot retroaktiv strafftillämpning och skattelagstiftning och rätten för en frihetsberövad att få saken prövad i domstol m.m. är exempel på olika rättsäkerhetsgarantier som utgör den fjärde kategorin. Den femte och sista kategorin är olika rättighetsstadgande som rör olika ämnen.

Regeringsformen är en av våra fyra grundlagar. Rättigheterna i regeringsformen delas in i ”*absoluta*” och ”*relativa*”. De ”*absoluta*” har en högre grad av styrka än de ”*relativa*” eftersom de bara kan inskränkas genom grundlagsändring, vilket bara kan ske genom två majoritetsbeslut av riksdagen med riksdagsval emellan. De ”*relativa*” har däremot en lägre styrka, de kan begränsas genom vanlig lag, alltså ett majoritetsbeslut i riksdagen. Av de sex opinionsfriheterna är alla relativa förutom religionsfriheten.

2.2 Demokrati

Demokrati betyder folkstyre så långt är de flesta eniga men sen råder det oenighet om vad demokrati ska innebära.

”Demokrati är ett mångtydigt begrepp. Det finns egentligen ingen enighet om dess exakta betydelse. Vad som är ett demokratiskt samhälle varierar över tid och mellan länder.”⁵

I den svenska regeringsformen där statskicketes grunder står, kan man läsa att ”all offentlig makt i Sverige ska utgå från folket” detta är folksuveränitetstanken som innebär att medborgarna har rätt att styra sig själva och måste ”ytterst själva bestämma vilka angelägenheter som ska göras till föremål för politiska beslut”⁶. Denna folkstyrelse kan komma till uttryck på olika sätt, men det finns vissa grundläggande

---

⁵ Skolverket Rapport 210Ung i demokratin (1999) s.5

⁶ Mattson, Ingvar - Petersson, Olof *Svensk författningsspolitik* (2003) s.13

principer som bör gälla i en demokrati. Axel Hadenius har i sin bok *Demokrati – en jämförande analys* (2001) valt att benämna de två grundläggande principerna som den politiska jämlikhetens princip och frihetens princip. Den första principen innebär då konkret att man ska ha lika rösträtt och den andra ”en lika rätt för alla att utnyttja demokratins politiska friheter”⁷. Den politiska jämlikhetens princip innebär också tanken att alla människor har lika värde, att alla har lika rätt att påverka angelägenheter och att majoritetsprincipen (flest röster vinner) gäller. Frihetens princip innebär även att varje medborgare måste tolerera andra medborgares rätt att ha avvikande uppfattningar. Bägge principerna görs med en del reservationer i dess tillämpning. Reservationerna ser olika ut i olika länder. I regeringsformen kan vi läsa att ”den svenska folkstyrelsen bygger på fri åsiktsbildning och på allmän och lika rösträtt. Den förverkligas genom ett representativt och parlamentariskt statskick och genom kommunal självstyrelse. Den offentliga makten utövas under lagarna” och att ” Riksdagen är folkets främste företrädare”⁸. I Sverige har vi alltså ett representativt och parlamentariskt statskick. Med parlamentarismen menas att vi har en regering som styr och att den regeringen har stöd eller tolereras av riksdagen. Regeringen kan både vara minoritets- eller majoritetsregering.

Den representativa demokratin växte fram i Nordamerika och Europa i slutet av 1700-talet. Denna form av demokrati har blivit dominerande bland världens demokratier. Den innebär i Sverige att vi vid val vart fjärde år väljer representanter för oss medborgare som ska sitta i riksdag, landsting och kommun. Representanterna ska avspegla medborgarnas uppfattningar om politiska frågor. Det finns en mängd olika demokratiskolor och de har olika syn på medborgarna och vad som förväntas av medborgaren. Det representativa statskicket har inspirerats av en av dem, den konkurrensdemokratiska skolan. Två andra skolor är också relevanta för vår undersökning, den deltagardemokratiska och den deliberativa. Den konkurrensdemokratiska skolan handlar om att man låter en elit styra för medborgarna. Medborgarna väljer vid allmänna val representanter för sig själva. Dessa representanter styr sedan staten mellan valen och medborgarna har rätt att utkräva dem på ansvar i efterhand, ”politikerna agerar och väljarna reagerar”⁹. Det finns två tankar bakom att låta en elit styra. Den ena är att medborgarna inte anses ha den kunskap som krävs för att fatta viktiga beslut. Den andra är att när man kräver ett ökat deltagande så kan det innebära att det blir en ökad ojämlikhet då det inte är möjligt för alla att delta lika mycket. Den deltagardemokratiska skolan handlar istället om att medborgarna ska vara med att besluta och inte bra godkänna i efterhand. Den deltagardemokratiska skolan ser optimistiskt på medborgarna och tror på deras ”förmåga och vilja att delta i politiska processer”¹⁰. Genom att medborgaren deltar i den politiska processen, de är praktiskt med och påverkar och förändrar, så skapas ett förtroende för demokratin och demokratisk kompetens. Den deliberativa demokratiskolan, som kan anses som en

---

⁷ Hadenius, Axel *Demokrati en jämförande analys* (2001) s.10

⁸ Mattson, Ingvar - Petersson, Olof *Svensk författningsspolitik* (2003) s.294

⁹ Skolverket Rapport 210Ung i demokratin (1999) s.15

¹⁰ Skolverket Rapport 210Ung i demokratin (1999) s.15

utveckling av deltagardemokratin, betonar samtalet i demokratin. Om det handlar om att få vara med och besluta för deltagardemokrater så handlar det mer om att få vara med och bestämma sig inför beslut, för deliberativa demokrater, alltså att få vara med i processen fram till ett beslut. Samtalet fram till ett beslut är det som är viktigt. Samtalet ska leda fram till politiska principer som alla kan acceptera. Den deliberativa skolan har också den, precis som den deltagardemokratiska, en optimistisk syn på medborgarna. Genom att medborgarna deltar i politiska samtal skapas ett förtroende för demokratin och demokratisk kompetens. Det finns två mål för denna samtalsdemokrati ”dels ska samtalet utveckla normer och värden som alla kan enas om, dels är samtalet ett redskap för individen då det gäller att komma fram till vad hon själv tycker och vill”¹¹.

2.3 Demokrati i styrdokument

På regeringskansliets hemsida kan man läsa

”Vi behöver en demokratisk kultur där kunniga och politiska medborgare deltar i debatten och i det politiska arbetet – det är grunden för svensk demokrati. För att det ska fungera gäller det till exempel att vi har en skola där eleverna lär sig grundläggande demokratiska värden och respekt för mänskliga värden.”¹²

Sedan decentraliseringen av skolan och den nya läroplanen som kom 1994 har skolan fått ett tvådelat demokratiuppdrag som både handlar om vad skolan säger och om vad skolan gör. ”Skolan ska således ge kunskap både *i* och *om* demokrati.”¹³

I kursplanen för samhällskunskap kan vi läsa att ”utbildningen i samhällskunskap skall ge grundläggande kunskaper om olika samhällen, förmedla demokratiska värden och stimulera till delaktighet i den demokratiska processen”¹⁴. Vidare kan man se att de demokratiska värdena ska genomsyra hela skolan då det finns olika mål och riktlinjer för hela skolans personal, till exempelvis kan man läsa att alla som arbetar i skolan ska ”visa respekt för den enskilda individen och i det vardagliga arbetet utgå från ett demokratiskt förhållningssätt”¹⁵. Arbetsformerna i skolarbetet ska också präglas av demokrati ”enligt skollagen åligger det alla som arbetar i skolan att verka för demokratiska arbetsformer (1 kap. 2§)”¹⁶. Vilka de demokratiska arbetsformerna är kan man delvis se i kursplanen för samhällskunskap ”ämnet samhällskunskap har ett särskilt ansvar att ta upp och analysera de demokratiska värdena och i det sammanhanget utveckla förmågan att granska, värdera och ta ställning i samhällsfrågor och främja

---

¹¹ Skolverket Rapport 210 *Ung i demokratin* (1999) s.16

¹² www.regeringen.se/sb/d/3808/a/22274;jsessionid=aWsd-ShFQicd

¹³ Skolverket Rapport 232 *Ung i demokratin: Gymnasieelevers kunskaper och attityder i demokrati- och samhällsfrågor* (2003) s.66

¹⁴ Skolverket. *Kursplaner och betygskriterier 2000- grundskolan.*(2002) s.86

¹⁵ Lpo 94 s.24

¹⁶ Lpo 94 s.19

viljan att delta och påverka”¹⁷. Alltså demokratiska värden och samhällsfrågor ska tas upp och diskuteras för att främja viljan att delta vilket är den deliberativa demokratins och deltagardemokratins grundtanke. Styrdokumenten har alltså både en deltagardemokratisk och en deliberativ demokratisyn.

2.4 Tidigare forskning

Skolverket har gjort två olika undersökningar med titeln ”Ung i demokrati”, den ena är gjord på 14- och 15-åringar, årskurs 8 (1999) och den andra på gymnasieelever i år 3 (2003), i undersökningarna har även lärare och skolledare deltagit. Bägge undersökningarna ingår i en större internationell undersökning ”The IEA Civic Education Study” där 28 länder deltagit. Undersökningarnas syfte är att ”kartlägga och analysera ungdomars kunskaper, attityder, värderingar och engagemang inom området demokrati- och samhällsfrågor”¹⁸ så kallad demokratisk kompetens, samt ”att få kunskaper om skolans roll att fostra elever i demokratins anda”¹⁹.

Resultaten från undersökningen gjord på årskurs 8 visar att eleverna har ”goda men förhållandevis ytliga kunskaper inom området demokrati och samhällsfrågor”²⁰. Undersökningsresultaten visar också på skillnader mellan kön, föräldrars utbildningsbakgrund och om man är utlandsfödd. Flickorna har bättre kunskaper om demokrati än pojkarna och är bättre på frågor om jämlikhet, jämställdhet och mänskliga rättigheter. De är dessutom mer positivt inställda till invandrare och kvinnors rättigheter. Ungdomar med föräldrar som är högutbildade presterar bättre på kunskapstestet och är mer positiva till invandrare och kvinnors rättigheter än ungdomar med lågutbildade föräldrar. De ungdomar som är födda utomlands är mer positiva till invandrare än vad svenskfödda ungdomar är men mindre positiva till kvinnors rättigheter. Problemet med detta resultat är enligt författarna att det verkar som om man har lättare att acceptera rättigheter för sin egen grupp, vilket inte är bra ur ett demokratiskt perspektiv. En del av undersökningen berörde de grundläggande fri- och rättigheterna för ”avvikande grupper”²¹ resultatet från den delen visade att ungdomarnas tolerans mot dessa grupper är liten. En annan del av undersökningen berörde elevernas erfarenhet av demokrati, d.v.s. hur eleverna upplevde klassrumsklimatet, möjligheter att påverka i skolan och om de utnyttjat möjligheten att påverka. Resultatet visade att de flesta elever vill vara med och påverka i skolan men endast ett fåtal utnyttjar denna möjlighet. En viktig slutsats av *Ung i demokrati* – undersökningen (1999) bland 14 – och 15-åringar är att ju öppnare klassrumsklimat man har och ju mer man kan om demokrati desto vidsyntare är man oavsett vilken social bakgrund man har. Författarna

---

¹⁷ Skolverket. *Kursplaner och betygskriterier 2000- grundskolan*.(2002) s.87

¹⁸ Skolverket Rapport 210 *Ung i demokratin* (1999) s.5

¹⁹ Skolverket Rapport 210 *Ung i demokratin* (1999) s.5

²⁰ Skolverket Rapport 210 *Ung i demokratin* (1999) s.9

²¹ Skolverket Rapport 210 *Ung i demokratin* (1999) s.10

menar att ”skolan har alltså stor betydelse för elevernas demokratiska kompetens och kan i det här avseendet uppväga den sociala bakgrunden”²².

Resultaten från undersökningen som gjordes bland gymnasieelever i år 3 visade att en majoritet av eleverna har goda kunskaper om demokrati. Flickor och pojkar presterade lika bra på kunskapsdelen av undersökningen men flickor presterade bättre på frågor som rörde jämlikhet och mänskliga rättigheter medan pojkarna klarade sig bättre på frågor som rörde ekonomi. Skillnaderna fanns istället mellan de olika gymnasieprogrammen då eleverna på de mansdominerade yrkesinriktade utbildningarna presterade sämre. En majoritet av gymnasieeleverna upplevde att de hade relativt stora möjligheter att påverka förutom när det gäller något de är missnöjda med i skolan, då anser de sig inte ha något större inflytande. Klassrumsklimatet upplevdes som demokratiskt av en majoritet av eleverna. Undersökningen visade att goda demokratikunskaper påverkades positivt av ett upplevt gott klassrumsklimat och av elevernas tilltro till elevinflytandets möjligheter att påverka i skolan. Författarna till *Ung i demokrati* (2003) pekar på en viktig slutsats ”en rimlig tolkning av resultaten i *Ung i demokrati* - undersökningen är att kulturella och socioekonomiska omständigheter spelar en stor roll [...] intresse och deltagande har ett klart samband med kön och social klass.”²³. Dock visade även denna undersökning att skolan har betydelse för elevers attityder och värderingar till demokrati.

Skolverkets nationella utvärdering 2003 (rapport 250 och 252) har som syfte ”att skapa en gemensam utgångspunkt för statliga insatser genom att ge ett helhetsperspektiv på grundskolans måluppfyllelse och de faktorer som påverkar denna.”²⁴ Undersökningen är gjord på elever i år 5 och år 9 och utvärdera alla skolämnen. Resultatet från den del som undersökt samhällskunskap och dess demokratiuppdrag visar att ”även om attityderna till demokrati är positiva och eleverna har en god förmåga till analys och kritiskt tänkande kring demokratiska situationer, är det viktigt att uppmärksamma att kunskaperna om demokrati inte är tillfredsställande.”²⁵ Man har även tittat på elevernas attityd till demokratiska värden det visar bl.a. att de flesta elever tycker att personer med extrema politiska åsikter ska ha begränsade fri- och rättigheter, trots att flertalet elever tycker så är de ändå mer toleranta än Sveriges vuxna befolkning.

---

²² Skolverket Rapport 210 *Ung i demokratin* (1999) s.10

²³ Skolverket Rapport 232 *Ung i demokratin: Gymnasieelevers kunskaper och attityder i demokrati- och samhällsfrågor* (2003) s.137

²⁴ Skolverket rapport 252, 2003. Nationell utvärdering av grundskolan 2003 Huvudrapport – naturorienterande ämnen, samhällsorienterande ämnen och problemlösning i årskurs (2003) s.8

²⁵ Skolverket Rapport 250, 2003. *Nationell utvärdering av grundskolan 2003: sammanfattande huvudrapport* (2003) s.63

3 Metod

3.1 Undersökningsgrupperna

Vi har gjort ett ”strategiskt urval”²⁶ av elever i år 5 utifrån syfte och tillgänglighet. Valet av två skolor berodde på lättillgänglighet och skillnader i socioekonomisk bakgrund och etnicitet. En tredje skola valdes då den skilde sig från de två förra i fråga om socioekonomisk bakgrund och etnicitet, den fjärde skolan valdes utifrån etnicitet.

Undersökningen baseras på fyra klasser i år 5. På Annaskolan är de 17 elever, Aprilskolan 16 elever, Brittaskolan 19 elever och på Huldaskolan är de 17 elever i klassen. Totalt är det 69 elever. Viktigt att ta med i beaktning är att de statistiska uppgifter som redovisas som bakgrund för Aprilskolan bygger på en stadsdel medan de andra skolornas statistiska uppgifter bygger på den kommun inom vilken skolan ligger (statistiken är hämtat från statistiska centralbyrån). För Aprilskolan redovisas hur många procent av invånarna som har socialbidrag, däremot för de andra tre skolorna redovisas hur många procent av hushållen som har ekonomiskt bistånd. Anledningen är att i statistiken för Aprilskolan finns endast uppgifter om många procent av invånarna som har socialbidrag och för att ge en bild av hur många som får bidrag valde vi att ta med Aprilskolans statistik. Statistiken kan ge en missvisande bild, för att motverka detta har information även hämtats från de olika skolornas personal för att få en mer nyanserad bild.

Annaskolan är en F-6 skola som arbetar åldersintegrerat och har fyra F-2, 3-4 och 5-6 klasser. Det finns 380 elever och 35 personal. Skolan omges av hyreslägenheter och villor. Antalet invånare i kommunen där Annaskolan ligger är 20 600, 46 % av invånarna har en gymnasial utbildning och 38 % en eftergymnasial utbildning. Det finns 9900 förvärvsarbetande som bor i kommunen och 2,7 % arbetslösa. Medelinkomsten ligger på 235 000 kronor och 7 % av hushållen har ekonomiskt bistånd. Antalet utlandsfödda invånare utgör 8 % av kommunens befolkning. Denna kommuninformation stämmer bra överens med den socioekonomiska information om skolans upptagningsområde som getts av skolans personal.

Aprilskolan är en F-9 skola som arbetar med åldershomogena klasser och har två klasser för varje år. Det finns ca: 460 elever och ca: 80 personal. Skolan omges av hyres- och bostadsrättslägenheter. Antalet invånare i stadsdelen där Aprilskolan ligger är 3392, 51 % av invånarna har en gymnasial utbildning och 14 % en eftergymnasial utbildning. Det finns 1100 förvärvsarbetande som bor i stadsdelen och 7 % arbetslösa. Medelinkomsten

---

²⁶ Halvorsen, Knut *Samhällsvetenskaplig metod* (1992) s.102

ligger på 186 000 och 6 % av invånarna har socialbidrag. Antalet utlandsfödda invånare utgör 55 % av stadsdelens befolkning. Denna kommuninformation stämmer överens med den socioekonomiska information om skolans upptagningsområde som getts av skolans personal, förutom på en punkt antalet utlandsfödda invånare vilken är högre än ovan nämnda 55%.

Brittaskolan är en F-6 skola som arbetar med åldershomogena klasser och har en klass för varje år. Det finns ca 140 elever och ca 15 personal. Skolan omges av villor och bostads- och hyreslägenheter. Antalet invånare i kommunen där Brittaskolan ligger är 27 100, 51 % av invånarna har en gymnasial utbildning och 29 % en eftergymnasial utbildning. Det finns 11 900 förvärvsarbetande som bor i kommunen och 3,9 % arbetslösa. Medelinkomsten ligger på 198 000 och 9 % av hushållen har ekonomiskt bistånd. Antalet utlandsfödda invånare utgör 7 % av kommunens befolkning. Denna kommuninformation stämmer överens med den socioekonomiska information om skolans upptagningsområde som getts av skolans personal förutom att antalet utlandsfödda invånare är lägre än ovan nämnda 7 %.

Huldaskolan är en F-5 skola som arbetar med åldershomogena klasser och har två klasser för varje år. Det finns ca 300 elever och ca 60 personal. Skolan omges av hyreslägenheter, bostadsrätter och villor. Antalet invånare i kommunen där Huldaskolan ligger är 15 300, 49 % av invånarna har en gymnasial utbildning och 26 % en eftergymnasial utbildning. Det finns 6600 förvärvsarbetande som bor i kommunen och 4,4 % arbetslösa. Medelinkomsten ligger på 199 000 och 17 % av hushållen har ekonomiskt bistånd. Antalet utlandsfödda invånare utgör 20 % av kommunens befolkning. Denna kommuninformation stämmer på en två punkter inte överens med den socioekonomiska information om skolans upptagningsområde som getts av skolans personal. Medelinkomsten i upptagningsområdet är lägre och antalet utlandsfödda invånare är högre än ovan nämnda 20 %.

3.2 Enkäten

Metoden som användes var enkät. Undersökningens mål var att ta reda på vilken tolerans eleverna hade och hur kunniga de var om opinionsfriheterna samt hur medvetna de var om opinionsfriheterna globalt. Detta kunde enklast mätas med enkäter eftersom en större undersökningsgrupp eftersträvades för att göra det möjligt att se tendenser bland elever jämfört med intervjuer som ger en liten undersökningsgrupp då de är väldigt tidskrävande.

Vi valde att konstruera tre sorters frågor, attitydfrågor för att se elevernas tolerans till friheterna, kunskapsfrågor för att se elevernas kunnsighet om friheterna och globalfrågor för att se elevernas medvetenhet om globala förhållanden i världen gällande opinionsfriheterna. Vidare valdes att konstruera varje attityd- och kunskapsfråga så att de behandlar ett *jag-*, *de-* och *provocerande-* perspektiv. *Jag* för att se vad eleverna tycker att de själva får göra eller har rätt att göra, *de* för att se vad eleverna tycker att andra får göra eller har rätt att göra. *Provocerande* för att se elevens tolerans till och

deras kunskap om rättigheter i provocerande situationer. Vi tror det är en sak att vara tolerant eller ha kunskap om andra människors rättigheter men en annan sak att vara tolerant eller ha kunskap om andra människors rättigheter i provocerande situationer som t.ex. ”avvikande grupper”²⁷ rätt att demonstrera. Frågorna i ett *jag*- och *de* perspektiv är inte exakt likadana men avsikten är att de ska behandla samma område.

Först i enkäten, se bilaga 1, lades de 9 bakgrundsfrågorna som alla utformades som kryssfrågor förutom en som utformades så att eleven skulle skriva ett årtal. Frågorna konstruerades så att de skulle ge svar på elevens kön, ålder, etnisk bakgrund och ifall eleven hade tillgång till internet hemma. Därefter lades frågorna 1-6 vilka behandlar tolerans i ett *jag*- perspektiv, sedan kom frågorna 7-12 vilka behandlar tolerans i ett *de*-perspektiv, därefter kom frågorna 13-18 vilka behandlar tolerans i ett *provocerande*-perspektiv. Efter detta kommer frågorna som behandlar kunskap, där frågorna 19-24 är i ett *jag*- perspektiv, 25-30 i ett *de*- perspektiv och 31-36 i ett *provocerande*- perspektiv. Sist i enkäten ligger frågorna 37-48 vilka behandlar elevernas medvetenhet kring opinionsfriheterna globalt.

Enkäten börjar med 18 attitydfrågor där de tre perspektiven belyses med sex frågor vardera, varje fråga representerar en opinionsfrihet. Därefter kommer 18 kunskapsfrågor där de tre perspektiven också belyses med sex frågor vardera, där varje fråga representerar en opinionsfrihet. Slutligen kommer globalfrågorna, 12 stycken, där varje opinionsfrihet behandlas med två frågor. Anledningen till denna ordningsföljd på frågorna var att göra enkäten enkel för eleverna att följa. En annan anledning till ordningsföljden var att ”omvänd tratt-teknik”²⁸ användes vilket innebär att man går från specifika- till övergripande frågor. Vilket i detta fall innebar att frågorna om opinionsfriheterna i Sverige kom först som en hjälp till eleverna att tänka igenom friheterna och bilda sig en uppfattning, därefter kom frågorna angående opinionsfriheterna i världen.

Vid formuleringen av *påståendena* (globalfrågorna) och vid formuleringen av *situationerna* (attityd- och kunskapsfrågorna) till enkäten valde vi att följa direktiven som Jan Trost ger i *Enkätboken* (2001), där han starkt understryker vikten av att vara enkel och tydlig.

Påståendena (globalfrågorna, 37-48), se bilaga 1, konstruerades för att mäta medvetenhet. Trost avråder, i sina direktiv för hur frågor bör konstrueras, från att använda negationer eftersom frågan då blir svårtolkad. Därför kom påståendena att formuleras enligt följande, ”Man kan [...] oavsett vilket land man lever i”. Vilket ledde till att *Stämmer* mäter intolerans och *Stämmer inte* mäter tolerans vilket kan upplevas något ologiskt. Då *situationerna* konstruerades förlades de i en miljö som vi ansåg vara känd för eleverna. Frågorna till situationerna konstruerades för att mäta tolerans och intolerans och fick följande utformning, *Tycker du att ...* Frågan, *Tror du att det är din/deras rättighet att...* konstruerades utifrån att den skulle mäta kunskap och okunskap.

---

²⁷ Skolverket Rapport 210Ung i demokratin (1999) s.10

²⁸ Patel, Runa - Davidson, Bo *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (2003) s.74

Då vår undersökningsgrupp var elever i år 5 ansåg vi att de var för unga för att ta ställning till påståenden där svarsalternativen bestod av attitydskalor som t.ex. ”Likertskalan”²⁹, helt enig, enig, varken enig eller oenig, oenig, helt oenig. Därför konstruerades svarsalternativen till att bestå av *Ja* och *Nej* på attitydfrågorna (1-18). *Vet ej* lades inte in som ett svarsalternativ av den anledningen att vi ville undvika att eleverna valde det för att slippa ta ställning till situationen. Kunskapsfrågorna (19-36) konstruerades med svarsalternativen *Ja*, *Nej* och *Vet ej* då vi ansåg att frågans utformning inte inbjöd eleven till att välja *Vet ej* annat än om de verkligen inte visste.

Exempel på attitydfråga är:

1. Du tycker inte om maten i skolan. Du har gjort en affisch där det står ”Jag vill ha godare mat i skolan”, affischen har du sedan satt upp på en anslagstavla på skolan. Tycker du att du får göra så?   Ja   Nej

Exempel på kunskapsfråga är:

28. Kommunen har bestämt att fritidsgården ska läggas ner. Högstadiееleverna har ordnat en demonstration för att protestera mot beslutet. Tror du att det är deras rättighet att få ordna en demonstration?
Ja   Nej   Vet ej

Exempel på globalfråga är:

37. Man kan öppet uttrycka alla sina åsikter oavsett vilket land man lever i.
Stämmer   Stämmer inte

Vi provade våra enkätfrågor på två elever, en flicka och en pojke från en klass i år 5 på Huldaskolan. De två eleverna går i en annan klass än den som ingår i vår undersökning. Anledningarna till att vi valde Huldaskolan var geografisk närhet och tillgänglighet. Klassläraren valde ut eleverna. Efter det att eleverna hade besvarat enkäten så diskuterade vi frågornas utformning. Det framkom att eleverna svarade vad *de tyckte* på de frågor där vi hade för avsikt att få veta vad *de kunde*. Utifrån detta ändrade vi formuleringen på frågorna 19-36 från *Är det din/deras rättighet att...* till *Tror du att det är din/deras rättighet att...*

Enkäten har en hög grad av standardisering eftersom frågorna är exakt likadana och kommer i exakt samma ordning för undersökningsgruppens alla deltagare. Vidare har enkäten en hög grad av ”strukturering”³⁰ då vi har fasta svarsalternativ, se bilaga 1. Detta för att kunna jämföra resultaten eleverna och skolklasserna emellan. Vi eftersträvade en hög tillförlitlighet, ”reliabilitet”³¹ för enkäten och utifrån det har våra instruktioner till alla fyra klasser, om hur man fyller i enkäten, följt en mall, se bilaga 2. Instruktionerna till enkäten följde vid undersökningstillfället på Anna-, Hulda- och

²⁹ May, Tim *Samhällsvetenskaplig forskning* (2001) s.133

³⁰ Patel, Runa - Davidson, Bo. *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning* (2003) s.71

³¹ Halvorsen, Knut *Samhällsvetenskaplig metod* (1992) s. 42

Brittaskolan mallen. Aprilskolan däremot utgör ett undantag då större delen av eleverna har ett annat modersmål än svenska vilket ledde till att vi behövde förklara ord. Vidare har enkätfrågorna utformats så att det till varje opinionsfrihet finns åtta frågor detta för att reducera effekterna av ensidiga svar och för att det inte är reliabelt att endast använda en fråga då så mycket beror på själva ordvalet och formuleringen. Enkäten har en hög reliabilitet vilket kan ses på frågorna 6 och 31, då resultatet på dessa frågor visar att eleverna förstått frågorna på samma sätt.

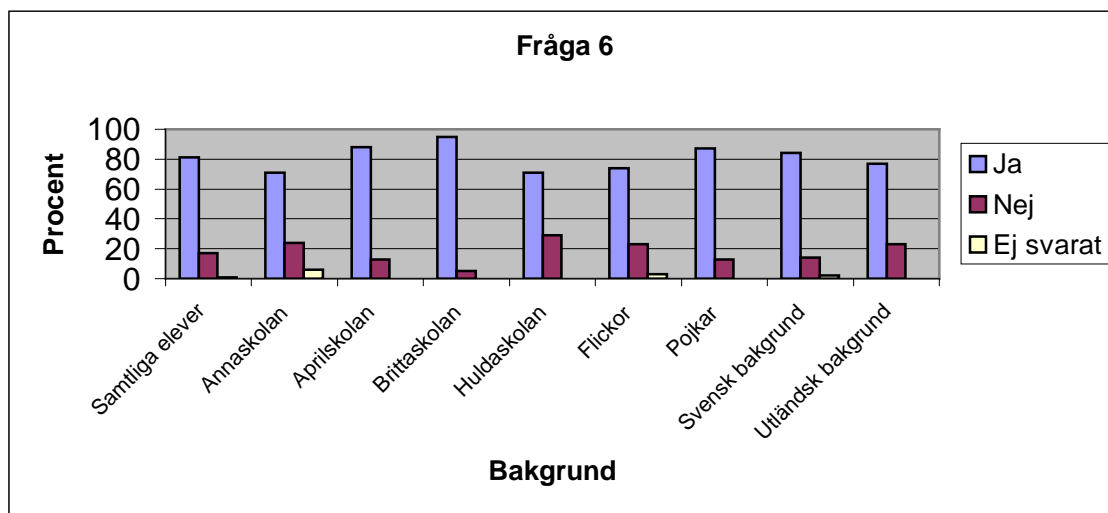

Diagram 3.2.a Samtliga elever som svarat *ja*, *nej* eller *ej svarat* på fråga 6. Du står i kapprummet och ber till din gud innan du går in i klassrummet. Tycker du att du får göra det?

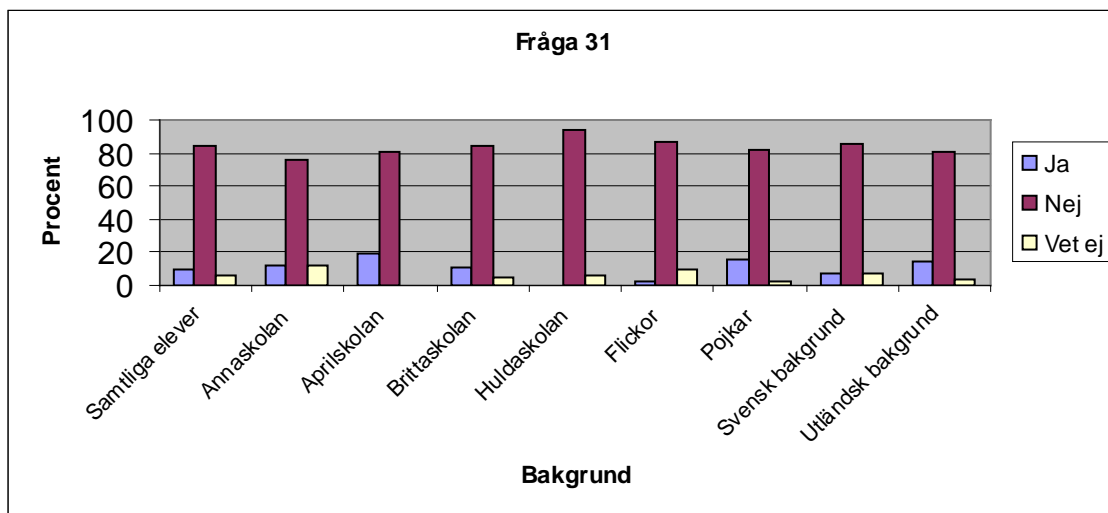

Diagram 3.2.b Samtliga elever som svarat *ja*, *nej* eller *vet ej* på fråga 31. En dag står det en man utanför affären där du brukar handla. Han säger till alla som går förbi att män ska ha högre lön än kvinnor. Tror du att det är hans rättighet att få säga så?

Enkätfrågorna mäter det de är avsedda att mäta. För att säkerställa frågornas validitet utprovades de på två elever och då framkom det att frågorna 19-36 inte mätte det de var avsedda att mäta. I samråd med eleverna omformulerades frågorna. Frågorna 12 och 26

är exempel på frågor med god ”validitet”³² då de mäter det de var avsedda att mäta. Utifrån frågeställningarna kunde vi förvänta oss att eleverna skulle svara som de gjorde.

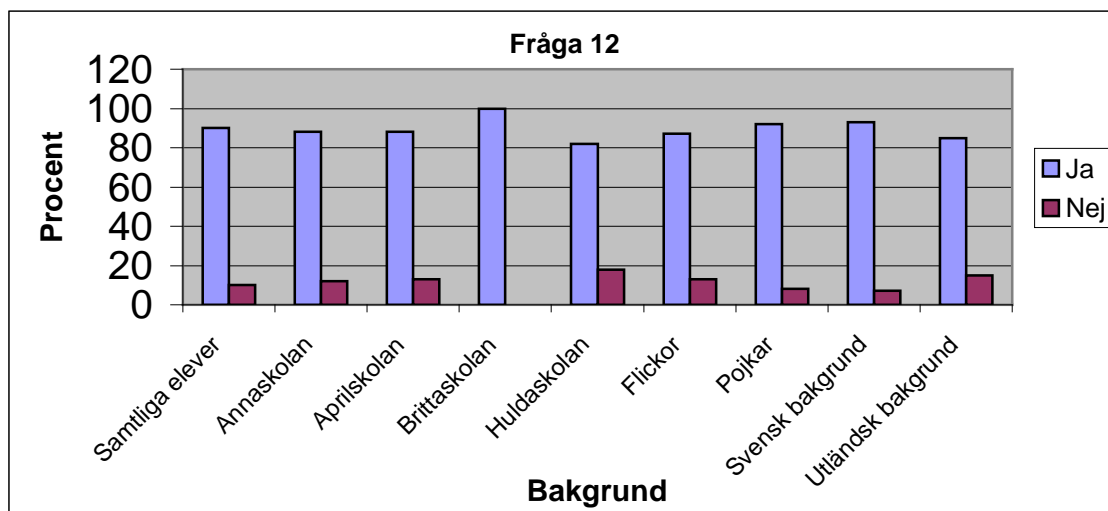

Diagram 3.2.c Samtliga elever som svarat *ja* eller *nej* på fråga 12.
Två av dina klasskamrater ber till sin gud på rasten. Tycker du att de får göra det?

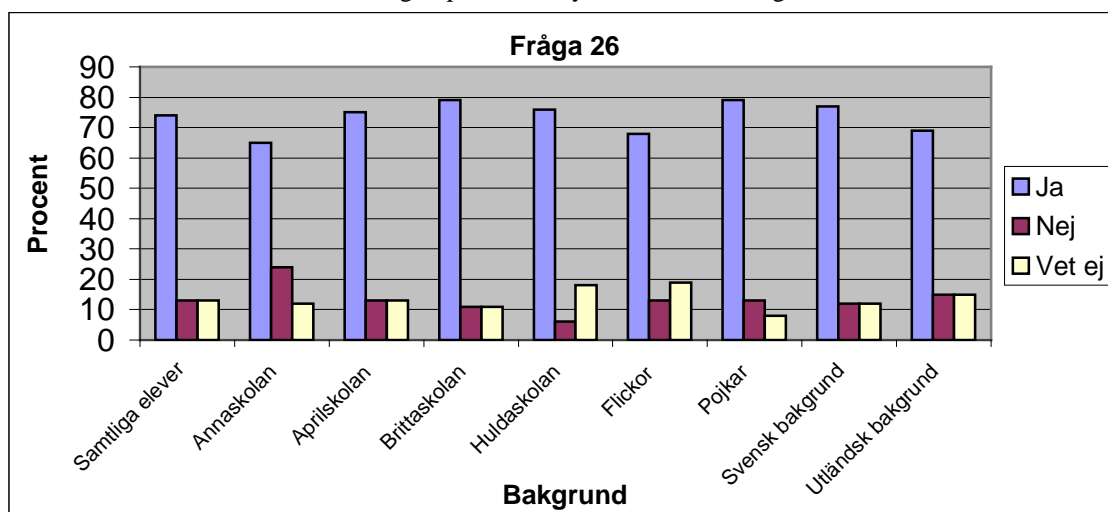

Diagram 3.2.d Samtliga elever som svarat *ja*, *nej* eller *vet ej* på fråga 26.
En familj som bor i ditt kvarter köper en parabolantenn för att kunna se på utländska TV program? Tror du att det är deras rättighet att göra det?

Vid resultatsammanställningen upptäcktes att frågorna 15, 18, 33 och 36 inte heller mätte det de var avsedda att mäta och plockades därför bort.

Kontakt togs med tre skolor för att boka tid för enkätundersökningen. Därefter genomfördes undersökningen under en vecka. Först besöktes Huldaskolan därefter Annaskolan och sedan Brittaskolan. Alla besöken skedde på morgonen under första eller andra lektionen. Läraren presenterade oss för klassen och därefter gavs instruktioner till hur enkäten skulle fyllas i enligt den mall som skrivits, se bilaga 2.

³² Patel, Runa - Davidson, Bo Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning (2003) s. 99

Enkäten delades ut till eleverna. Under tiden enkäten fylldes i var läraren närvarande. Enkäterna samlades in och lades i en mapp. En arbetsbok i Excell lades upp och enkäternas resultat stansades in. Frågor, bakgrundsfaktorer och variabler togs ur arbetsboken och sattes samman till tabeller och diagram för att analyseras. Det upptäcktes att kategorin etnicitet hade ett för litet underlag detta ledde till att kontakt togs med Aprilskolans rektor och tid bokades. Detta gjordes en vecka efter de andra besöken. Under dagens andra lektion genomfördes undersökningen. Läraren presenterade oss för klassen och därefter gavs instruktioner till hur enkäten skulle fyllas i enligt mallen. Enkäten delades ut till eleverna. Under tiden enkäten fylldes i var läraren närvarande. Då eleverna har svenska som sitt andraspråk krävdes det att vi förklarade några ord. Enkäterna samlades in och lades i en mapp. Enkäternas resultat stansades in. Åter igen togs frågor, bakgrundsfaktorer och variabler ur Excellarbetsboken och sattes samman till tabeller och diagram för att analyseras.

4 Resultat

Vid hänvisningar till frågor, se bilaga 1

4.1 Bortfall

Svarsprocenten på enkäten är 100 % då 69 elever av 69 möjliga deltog.

En sista sida saknades med frågorna 44 till 48 på en enkät från Huldaskolan, därför finns en fråga redovisad som inte ifyllt under resultatet för Huldaskolan. Vi har valt att inte ta med frågorna 15,18, 33 och 36 i resultatet och analysen då de inte mäter det de var avsedda att mäta.

4.2 Gruppernas sammansättning

De grupper som ingår i undersökningen går i år 5 och ser ut på följande sätt. Annaskolan, 17 elever fördelade på 7 flickor och 10 pojkar, alla är födda 1994. Av eleverna har 14 svensk- och 3 utländsk bakgrund och 16 av 17 har internet hemma.

Aprilskolan, 16 elever fördelade på 8 flickor och 8 pojkar, alla är födda 1994. Av eleverna har 1 svensk- och 15 utländsk bakgrund och 14 av 16 har internet hemma.

Brittaskolan, 19 elever fördelade på 7 flickor och 12 pojkar, alla är födda 1994. Alla elever har svensk bakgrund och 16 av 19 har internet hemma.

Huldaskolan, 17 elever fördelade på 9 flickor och 8 pojkar, 16 är födda 1994 och 1 är född 1995. Av eleverna har 9 svensk- och 8 utländsk bakgrund och alla har internet hemma.

4.3 Inledning till resultat

Vid resultatredovisningen av attitydfrågorna används begreppet *tolerans*. Innebörden av begreppet *tolerans* innebär ett accepterande av sina egna eller andras rättigheter. Attitydfrågorna har inget rätt eller fel svar men vi anser att om man svarat ja så är man tolerant, om man svarat nej, intolerant. Vid resultatredovisningen av kunskapsfrågorna använder vi oss av begreppet *kunskap*. Innebörden av begreppet *kunskap* innebär att ha vetskap om sina egna eller andras rättigheter. Kunskapsfrågorna är konstruerade så att

ja räknas som rätt svar. Har man svarat *ja* är man kunnig, *nej* eller *vet ej* är man okunnig. Vid resultatredovisningen av globalfrågorna kommer vi att använda oss av begreppet *medvetenhet*. För oss innebär *medvetenhet* att man har kännedom om andra människors rättigheter. Globalfrågorna är utformade så att *stämmer inte* räknas som rätt svar. Har man svarat *stämmer* är man omedveten och *stämmer inte* medveten.

Utifrån statistiken från stadsdelen och SCB: s (Statistiska centralbyrån) kommunfakta samt den information vi fått från de olika skolornas personal har vi gjort en bedömning av skolornas socioekonomiska status. Begreppet socioekonomisk status är baserat på följande uppgifter; medelinkomst, eftergymnasial utbildning, antal arbetslösa och antal hushåll med ekonomiskt bidrag. Jämfört skolorna emellan har Annaskolan och Brittaskolan en högre socioekonomisk status än Huldaskolan och Aprilskolan. För att en elev ska räknas till gruppen utländsk bakgrund krävs att antingen eleven, elevens mamma eller elevens pappa är född utomlands. Detta är vår definition av begreppet utländsk bakgrund.

Då undersökningsresultatet är stort har vi valt att lägga resultaten på varje fråga som bilaga 3. En analys av undersökningsresultatet har gjorts på följande sätt. Hela undersökningsgruppens resultat presenteras först utifrån hur många elever som är toleranta, kunniga och medvetna. Därefter gick vi en nivå djupare inom tolerans och kunskap och tittade på perspektiven *jag*, *de* och *provocerande*. Därefter redovisas enkätresultaten utifrån bakgrundsfaktorerna kön, socioekonomi och etnicitet på samma sätt som beskrivs ovan.

Slutligen redovisas de sex opinionsfriheterna utifrån samtliga elevers tolerans, kunskap och medvetenhet. Vid sammanställningen av opinionsfriheterna var för sig har vi valt att endast visa resultatet av de elever som svarat *ja* på attityd- och kunskapsfrågorna samt *stämmer inte* på globalfrågorna, eftersom det är de som mäter antalet toleranta, kunniga och medvetna elever. Vi har även gjort en sammanställning utifrån de olika kategorierna kön, socioekonomi och etnicitet, se bilaga 4. Dessa resultat har vi valt att inte visa eftersom de inte nämnvärt skiljer sig från de övriga resultaten vi fått gällande kön, socioekonomi och etnicitet.

4.4 Hela undersökningsgruppen, resultat

4.4.1 Tolerans

Sammanställning av samtliga elevers *tolerans* till opinionsfriheterna i ett *jag*-, *de*-, och *provocerande*- perspektiv ger följande resultat.

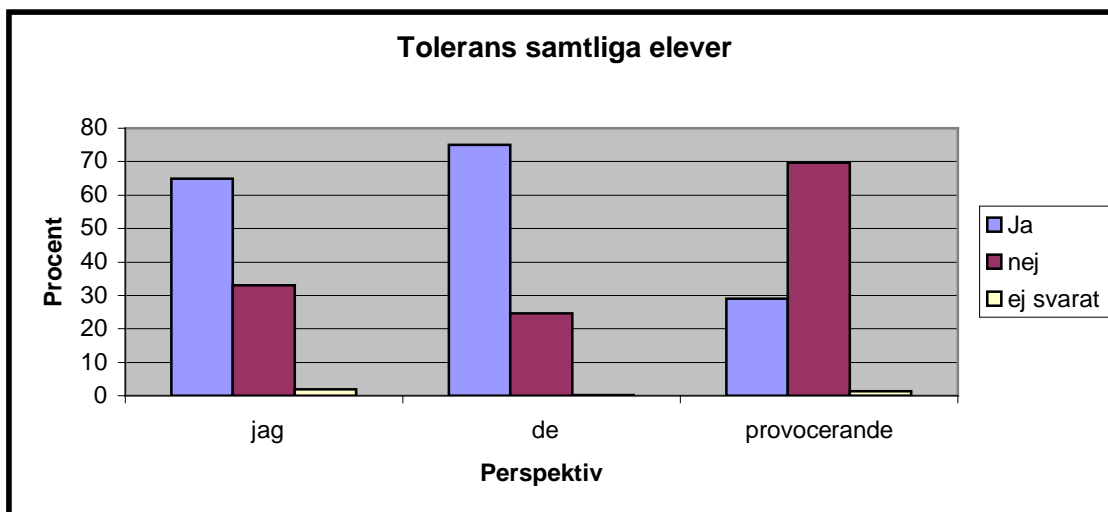

Diagram 4.4.1 Samtliga elevers tolerans till opinionsfriheterna sammanställt i de olika perspektiven *jag* (fråga 1-6), *de* (fråga 7-12) och *provocerande* (fråga 13-14, 16-17). *Ja* innebär tolerant, *nej* intolerant.

Det är fler elever som är toleranta mot andras rättigheter (75,1 %) än mot sina egna rättigheter (65 %). I de provocerande frågorna är det 29 % som är toleranta.

4.4.2 Kunskap

Sammanställning av samtliga elevers *kunskap* om opinionsfriheterna i ett *jag*-, *de*- och *provocerande*- perspektiv ger följande resultat.

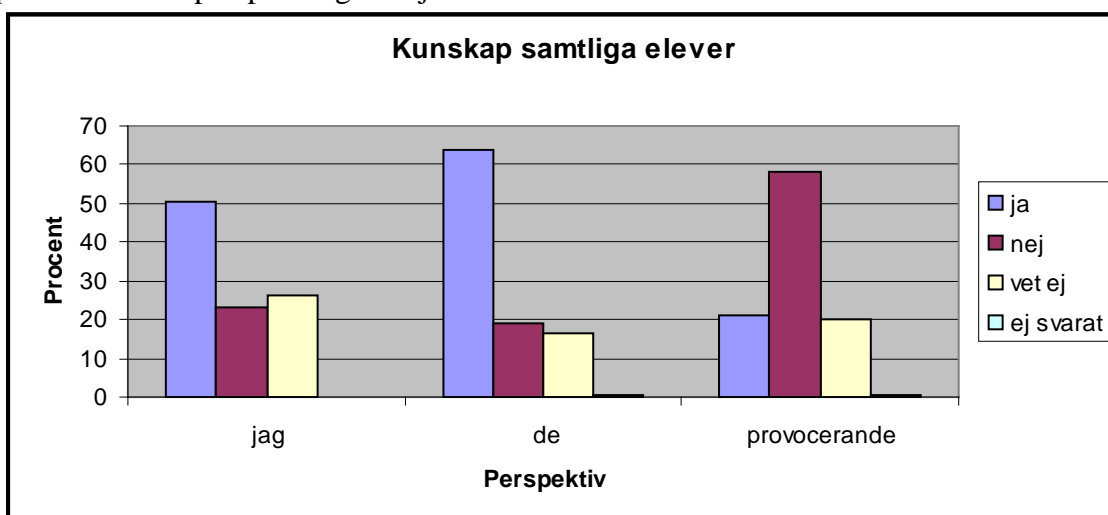

Diagram 4.4.2 Samtliga elevers kunskap om opinionsfriheterna sammanställt i de olika perspektiven *jag* (fråga 19-24), *de* (fråga 25-30) och *provocerande* (fråga 31-32, 34-35). *Ja* innebär kunnig, *nej* okunnig.

Av eleverna är 50,5 % kunniga om sina egna rättigheter och 63,8 % om andras rättigheter. 21 % är kunniga i de provocerande frågorna.

4.4.3 Medvetenhet

Sammanställning av samtliga elevers *medvetenhet* om opinionsfriheter i andra länder ger följande resultat när vi lägger samman alla globalfrågor.

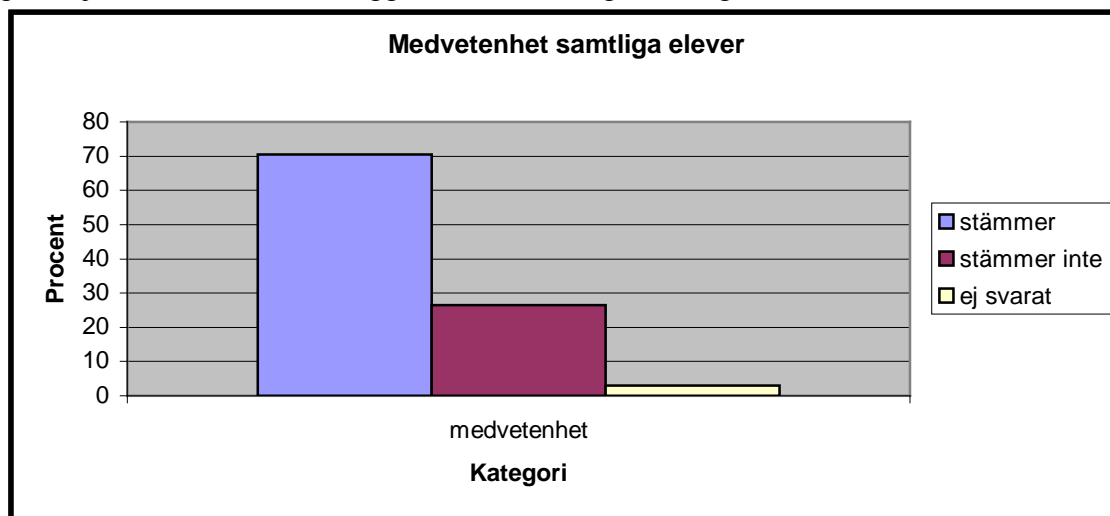

Diagram 4.4.3 Samtliga elevers medvetenhet (fråga 37-48) om opinionsfriheter i andra länder, utifrån kategorin kön. *Stämmer* innebär omedveten, *stämmer inte* innebär medveten.

70,5 % av samtliga elever är omedvetna om att opinionsfriheterna inte gäller i alla andra länder. Eftersom *stämmer inte* innebär medveten.

4.4.4 Slutsats

Större delen av eleverna är toleranta mot och kunniga om sina egna och andras rättigheter men intoleranta och okunniga när det gäller rättigheterna i provocerande situationer. Resultatet stämmer väl överens med *Ung i demokrati*-undersökningarna 1999 och 2003 som visar att eleverna är kunniga i demokratifrågor och att de är intoleranta mot "avvikande grupper"³³.

4.5 Resultat, kön

4.5.1 Tolerans

Sammanställning av samtliga elevers *tolerans* till opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *jag*-, *de*- och *provocerande*- perspektiv ger följande resultat.

³³ Skolverket Rapport 210 *Ung i demokratin* (1999) s.10

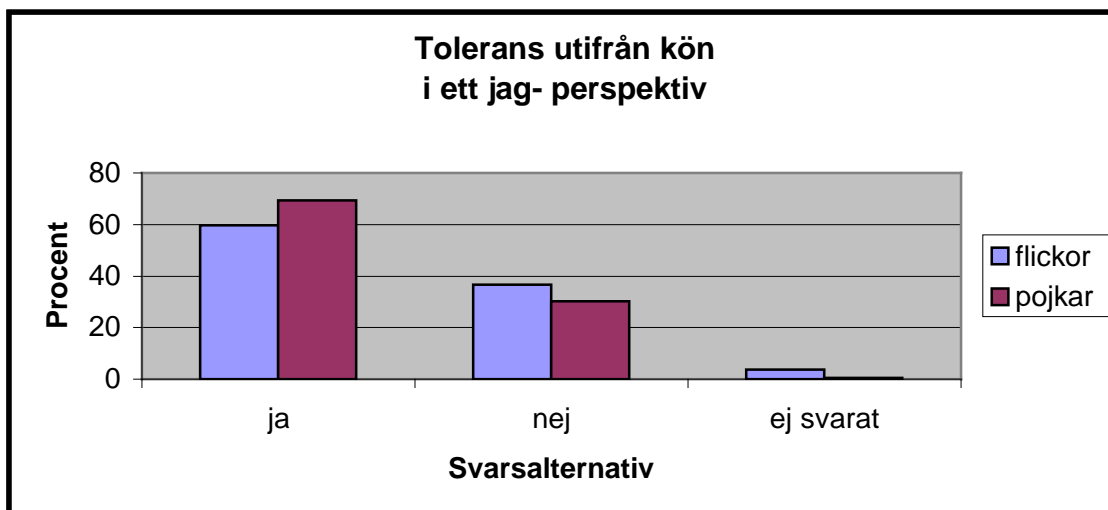

Diagram 4.5.1.a

Elevers tolerans till opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *jag-* perspektiv (fråga 1-6). *Ja* innebär tolerant, *nej* intolerant.

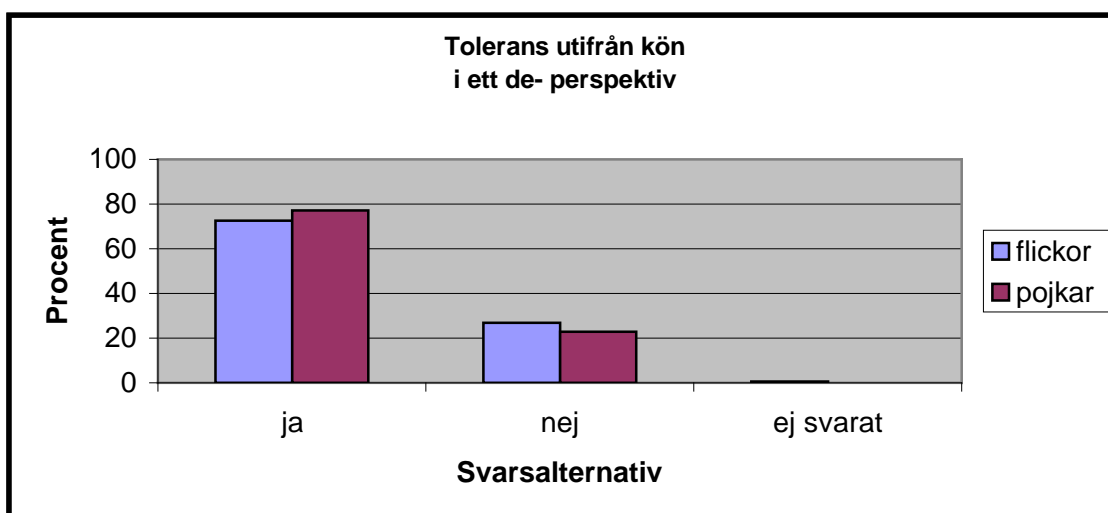

Diagram 4.5.1.b

Elevers tolerans till opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *de-* perspektiv (fråga 7-12). *Ja* innebär tolerant, *nej* intolerant.

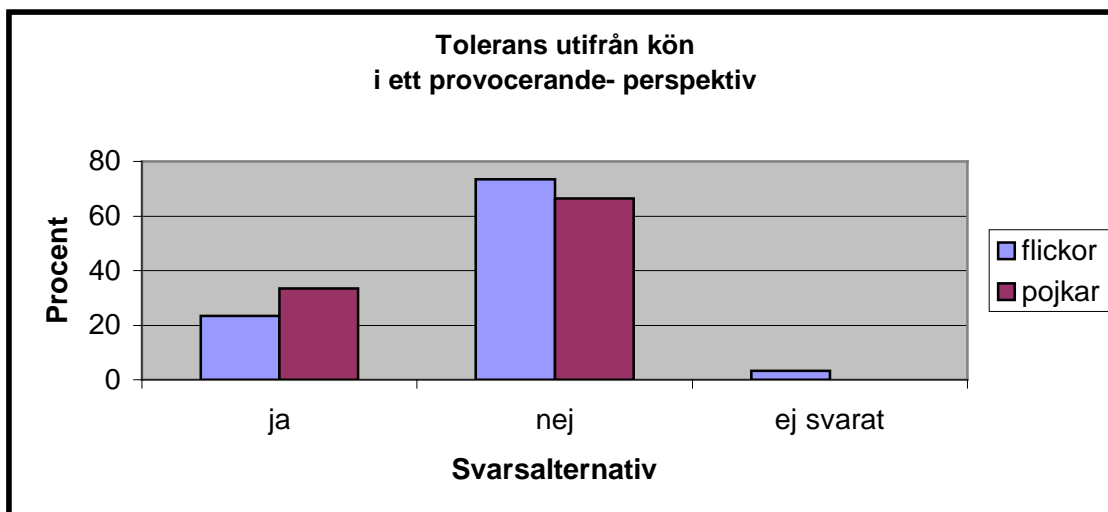

Diagram 4.5.1.c

Elevers tolerans till opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *provocerande*- perspektiv (fråga 13-14, 16-17). *Ja* innebär tolerant, *nej* intolerant.

69,3 % av pojkarna och 59,7 % av flickorna är toleranta när det gäller sina egna rättigheter. 77,2 % av pojkarna och 72,6 % av flickorna är toleranta mot andras rättigheter. 33,5 % av pojkarna och 23,4 % av flickorna är toleranta i de provocerande frågorna.

4.5.2 Kunskap

Sammanställning av samtliga elevers *kunskap* om opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *jag*-, *de*- och *provocerande*- perspektiv ger följande resultat.

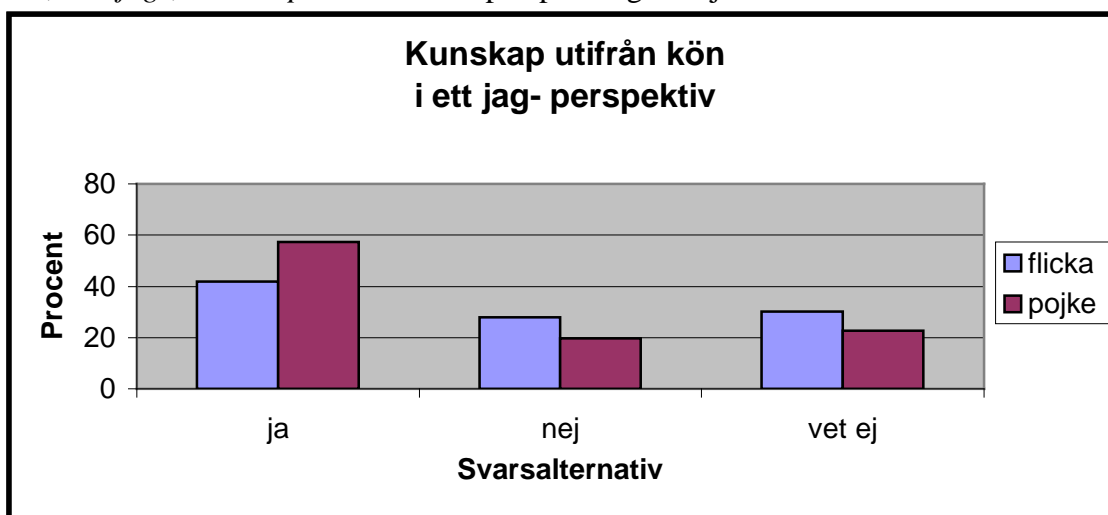

Diagram 4.5.2.a

Elevers kunskap om opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *jag*- perspektiv (fråga 19-24). *Ja* innebär kunnig, *nej* okunnig.

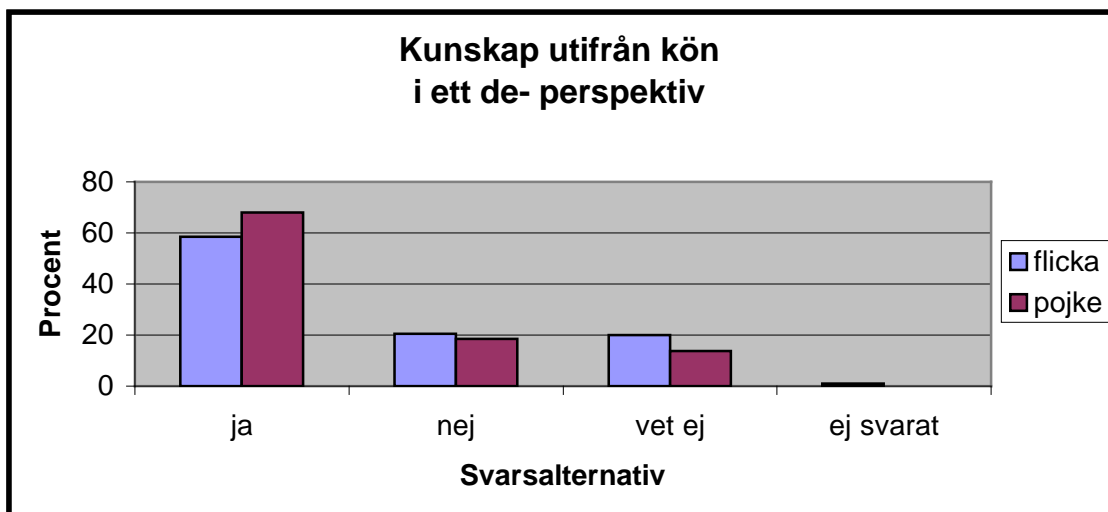

Diagram 4.5.2.b

Elevers kunskap om opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *de-* perspektiv (fråga 25-30). *Ja* innebär kunnig, *nej* okunnig.

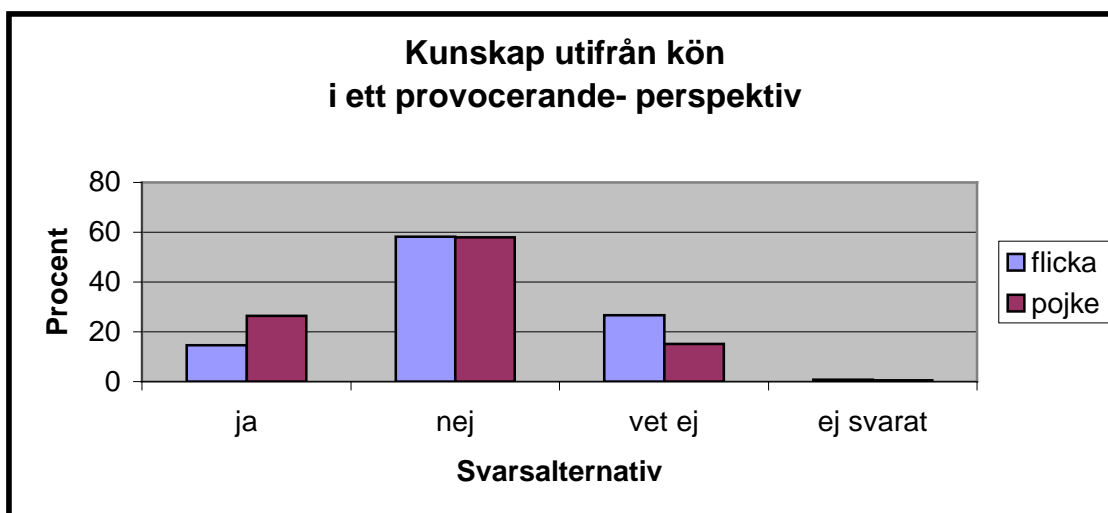

Diagram 4.5.2.c

Elevers kunskap om opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *provocerande-* perspektiv (fråga 31-32, 34 -35). *Ja* innebär kunnig, *nej* okunnig.

57,4 % av pojkarna och 41,9 % av flickorna är kunniga om sina egna rättigheter. 68 % av pojkarna och 58,6 % av flickorna är kunniga om andras rättigheter. 33,5 % av pojkarna och 23,4 % av flickorna är kunniga i de provocerande frågorna.

4.5.3 Medvetenhet

Sammanställning av samtliga elevers *medvetenhet* om opinionsfriheter i andra länder, utifrån kategorin kön, ger följande resultat när vi lägger samman alla globalfrågor.

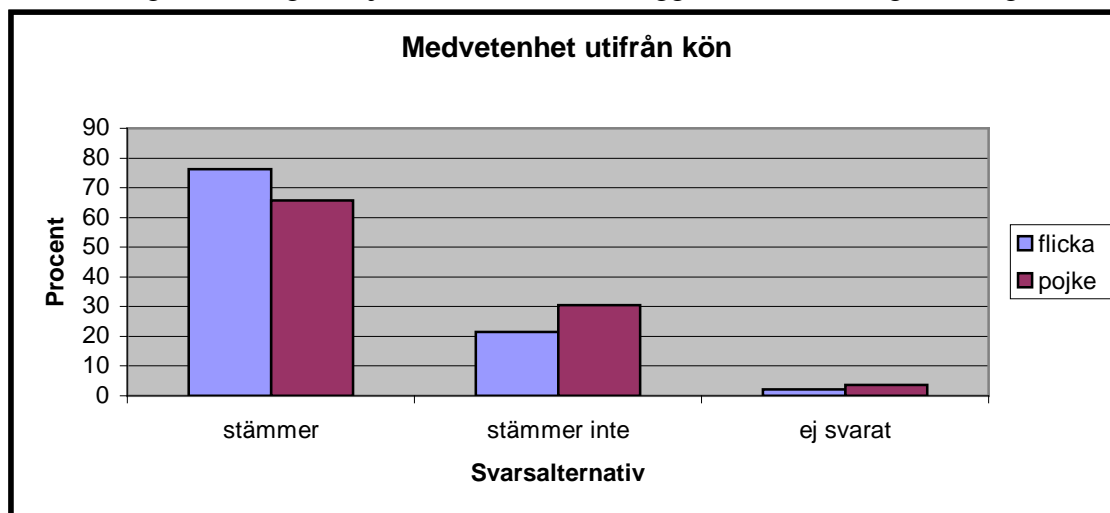

Diagram 4.5.3 Elevers medvetenhet (fråga 37-48) om opinionsfriheter i andra länder, utifrån kategorin kön. *Stämmer* innebär omedveten, *stämmer inte* innebär medveten.

65,8 % av pojkarna och 76,3 % av flickorna är omedvetna om att opinionsfriheterna inte gäller i alla andra länder.

4.5.4 Slutsats

Antalet flickor som är toleranta, kunniga och medvetna är färre än pojkarna. Resultatet stämmer inte överens med *Ung i demokrati*-undersökningarna 1999 och 2003 där den förra visar att flickor har bättre kunskaper om demokrati än pojkar, den senare att flickor och pojkar har lika mycket kunskap om demokrati.

Intressant är att se att vårt resultat går helt emot resultatet i *Ung i demokrati*-undersökningarna. Det kan bero på att flickorna och pojkarna i vår undersökning är tre och sju år yngre än eleverna i *Ung i demokrati*-undersökningarna. Skillnaden vi ser kan också bero på flickors mognad, de provar inte gränser, tar inte plats och ifrågasätter inte i samma utsträckning som pojkar gör i den åldern.

4.6 Socioekonomi, resultat

4.6.1 Tolerans

Sammanställning av samtliga elevers *tolerans* till opinionsfriheterna, utifrån kategorin socioekonomi, i ett *jag-*, *de-* och *provocerande-* perspektiv ger följande resultat.

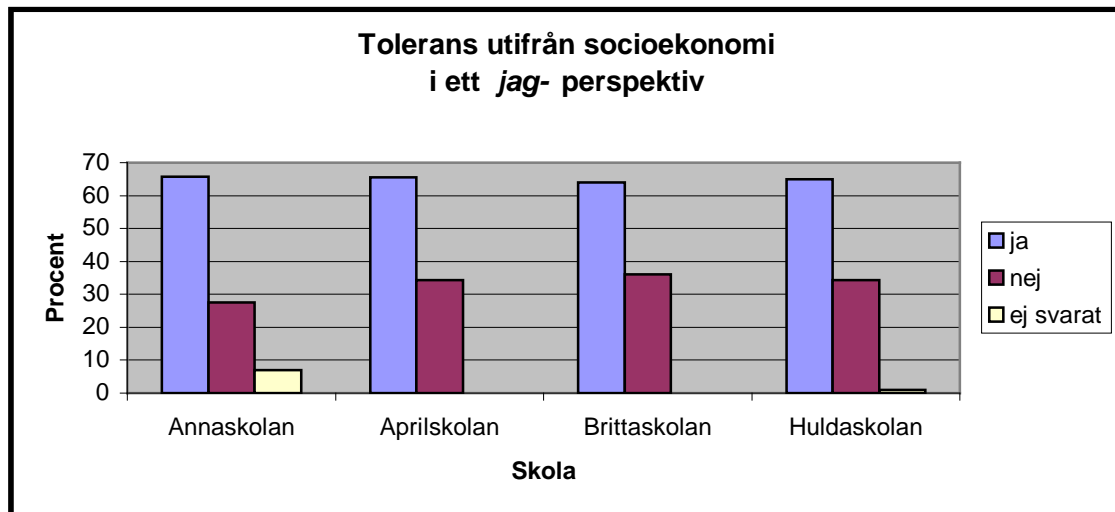

Diagram 4.6.1a

Elevers tolerans till opinionsfriheterna, utifrån kategorin socioekonomi, i ett *jag-* perspektiv (fråga 1-6). *Ja* innebär tolerant, *nej* intolerant.

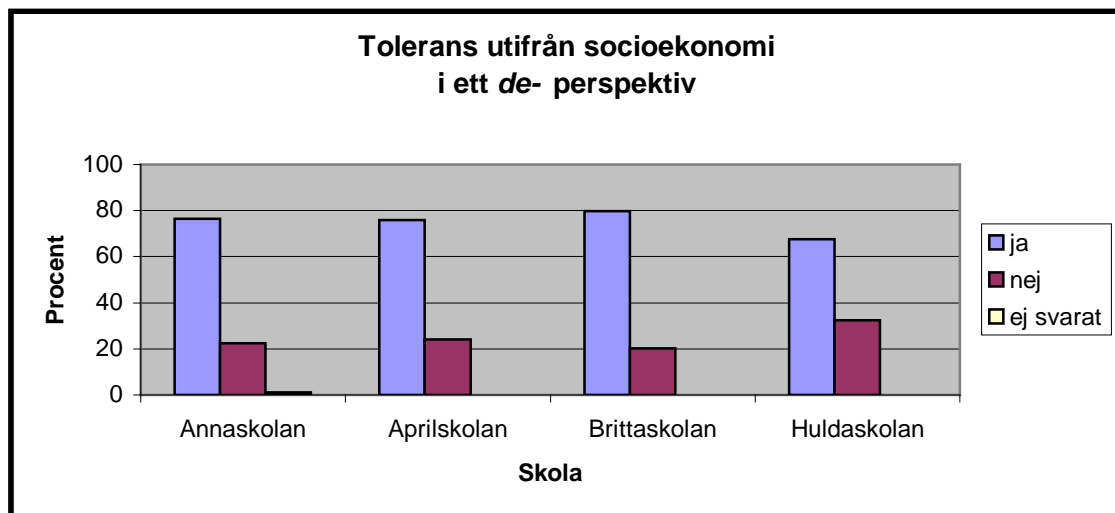

Diagram 4.6.1.b

Elevers tolerans till opinionsfriheterna, utifrån kategorin socioekonomi, i ett *de-* perspektiv (fråga 7-12). *Ja* innebär tolerant, *nej* intolerant.

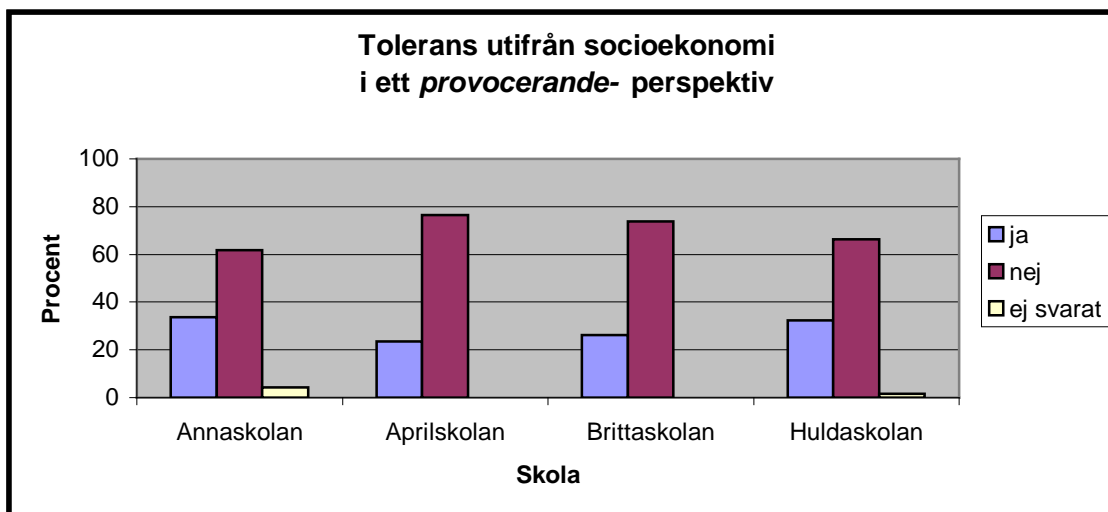

Diagram 4.6.1.c Elevers tolerans till opinionsfriheterna, utifrån kategorin socioekonomi, i ett *provocerande*- perspektiv (fråga 13-14,16-17). *Ja* innebär tolerant, *nej* intolerant.

Antalet elever som är toleranta i *jag*- frågorna är flest på Annaskolan (65,7 %), därefter följer April- (65,6 %) sedan Hulda- (65 %) och sist Brittaskolan (64 %). Antalet elever som är toleranta i *de*- frågorna är flest på Brittaskolan (79,8 %), därefter följer Anna- (76,5 %) sedan April- (76 %) och sist Huldaskolan (67,6 %). Antalet elever som är toleranta i de *provocerande* frågorna är flest på Annaskolan (33,8 %), därefter följer Hulda- (32,4 %), sedan Britta- (26,3 %) och sist Aprilskolan (23,4 %).

4.6.2 Kunskap

Sammanställning av samtliga elevers *kunskap* om opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *jag*-, *de*- och *provocerande*- perspektiv ger följande resultat.

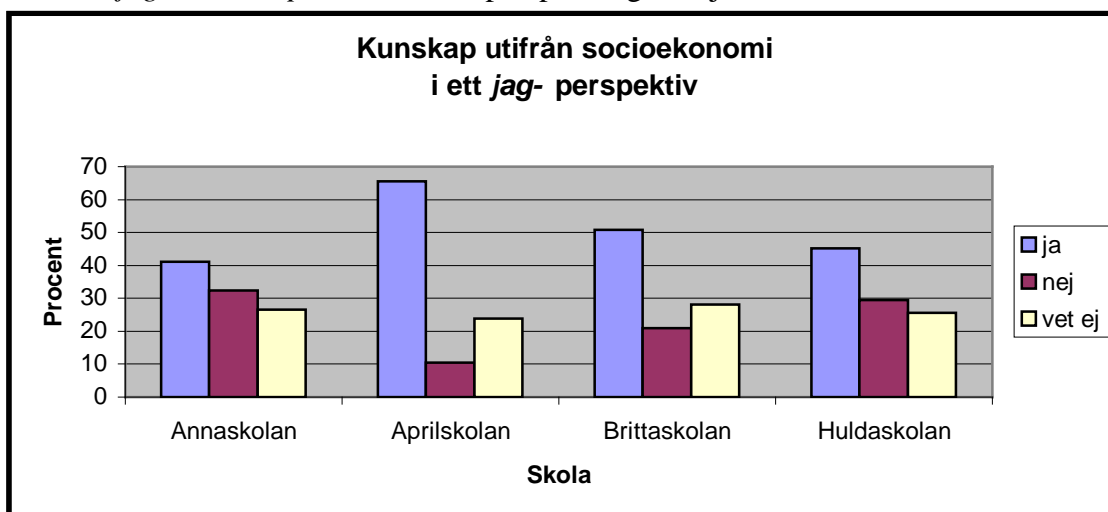

Diagram 4.6.2.a Elevers kunskap om opinionsfriheterna, utifrån kategorin socioekonomi, i ett *jag*-perspektiv (fråga 19-24). *Ja* innebär kunnig, *nej* okunnig.

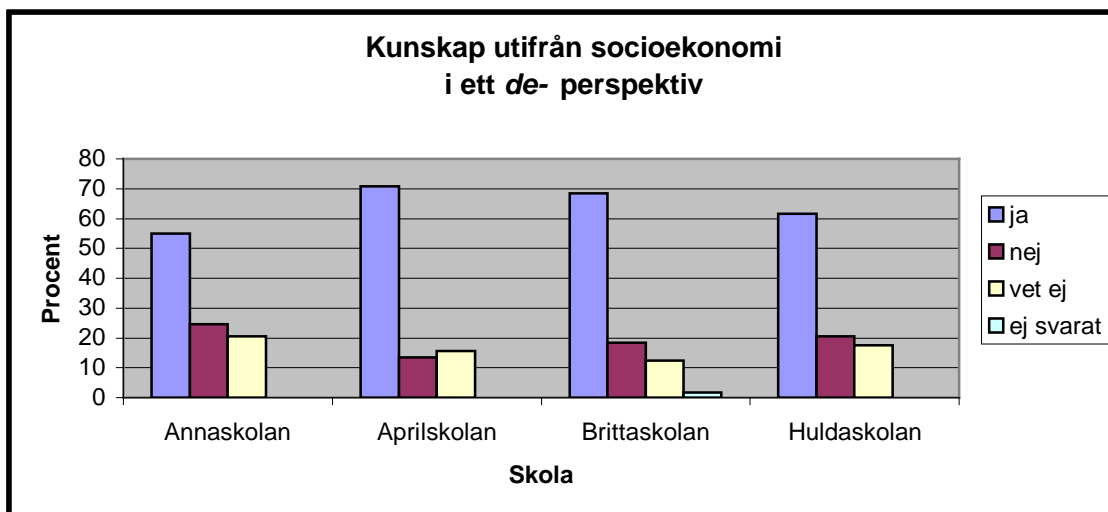

Diagram 4.6.2.b Elevers kunskap om opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *de-* perspektiv (fråga 25-30). *Ja* innebär kunnig, *nej* okunnig.

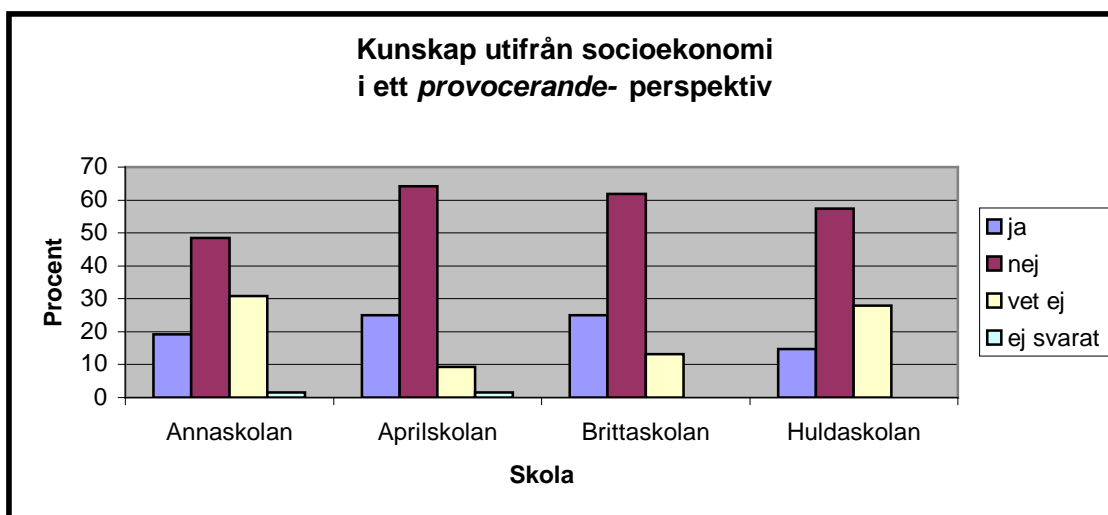

Diagram 4.6.2.c Elevers kunskap om opinionsfriheterna, utifrån kategorin kön, i ett *provocerande-* perspektiv (fråga 31-35, förutom 33). *Ja* innebär kunnig, *nej* okunnig.

Antalet elever som är kunniga i *ja*-frågorna är flest på Aprilskolan (65,6 %), därefter följer Britta- (50,9 %) sedan Hulda- (45,1 %) och sist Annaskolan (41,2 %). Antalet elever som är kunniga i *de-*frågorna är flest på Aprilskolan (70,8 %), därefter följer Britta- (68,5 %) sedan Hulda- (61,7 %) och sist Annaskolan (54,9 %). Antalet elever som är kunniga i de provocerande frågorna är flest på Aprilskolan (25 %) och Brittaskolan (25 %), därefter följer Anna- (19,1 %) och sist Huldaskolan (14,7 %).

4.6.3 Medvetenhet

Sammanställning av samtliga elevers *medvetenhet* om opinionsfriheter i andra länder, utifrån kategorin socioekonomi, ger följande resultat när vi lägger samman alla globalfrågor.

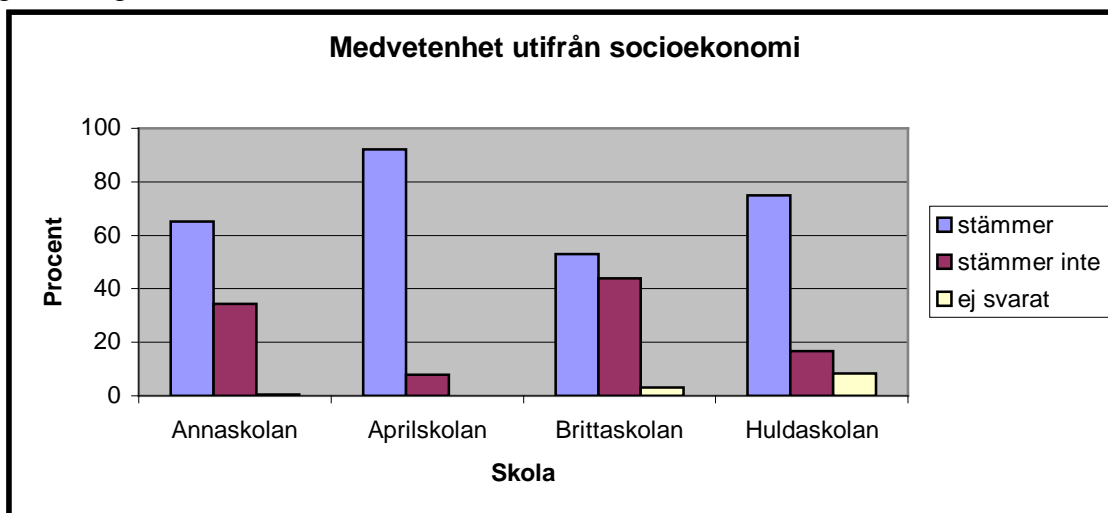

Diagram 4.6.3 Elevers medvetenhet (fråga 37-48) om opinionsfriheter i andra länder, utifrån kategorin socioekonomi. *Stämmer* innebär omedveten, *stämmer inte* innebär medveten.

Antalet elever som är omedvetna om att opinionsfriheterna inte gäller i alla andra länder är flest på Aprilskolan (92,2 %), därefter följer Hulda- (75 %), sedan Anna- (65,2 %) och sist Brittaskolan (53,1 %).

4.6.4 Slutsats

Socioekonomisk bakgrund spelar roll endast när det gäller medvetenhet. Intressant är att Aprilskolan som har lägre socioekonomisk status har flest antal kunniga elever att jämföra med Annaskolan som har högre socioekonomisk status och lägst antal kunniga elever. Då Brittaskolan (högre status) är den skola som har näst flest antal kunniga elever och Huldaskolan (lägre status) den som har näst minst kunniga elever är det svårt att dra slutsatsen att hög eller låg socioekonomisk status skulle ha betydelse när det gäller elevers kunnskap. Det går inte heller att se detta utifrån resultatet gällande antalet elever som är toleranta. Vidare ser vi när vi tittar på elevers medvetenhet att här har de bägge skolorna med högre socioekonomisk status flest antal medvetna elever.

4.7 Etnicitet, resultat

4.7.1 Tolerans

Sammanställning av samtliga elevers *tolerans* till opinionsfriheterna, utifrån kategorin etnicitet, i ett *jag-*, *de-* och *provocerande-* perspektiv ger följande resultat.

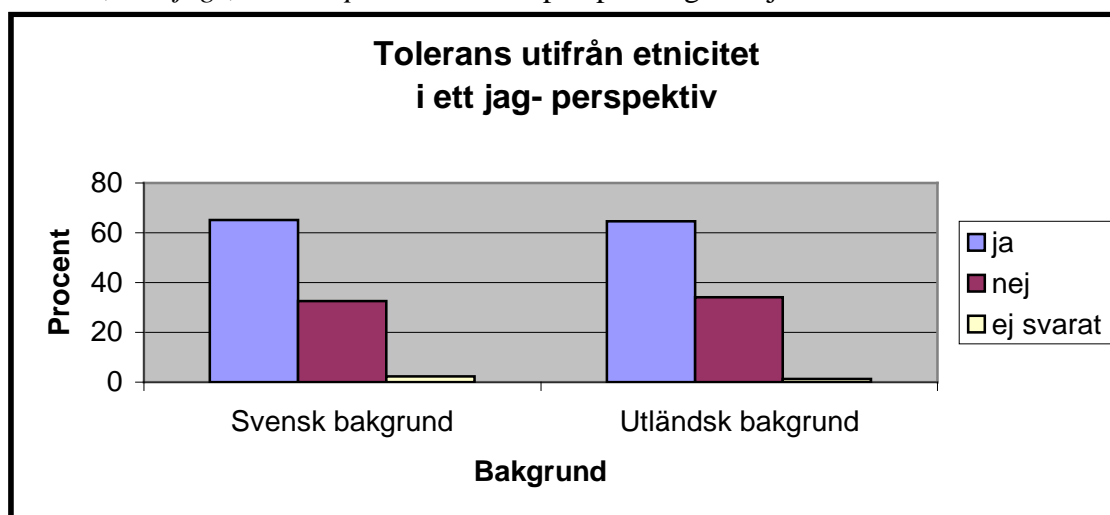

Diagram 4.7.1.a Elevers tolerans till opinionsfriheterna, utifrån kategorin etnicitet, i ett *jag-* perspektiv (fråga 1-6). *Ja* innebär tolerant, *nej* intolerant.

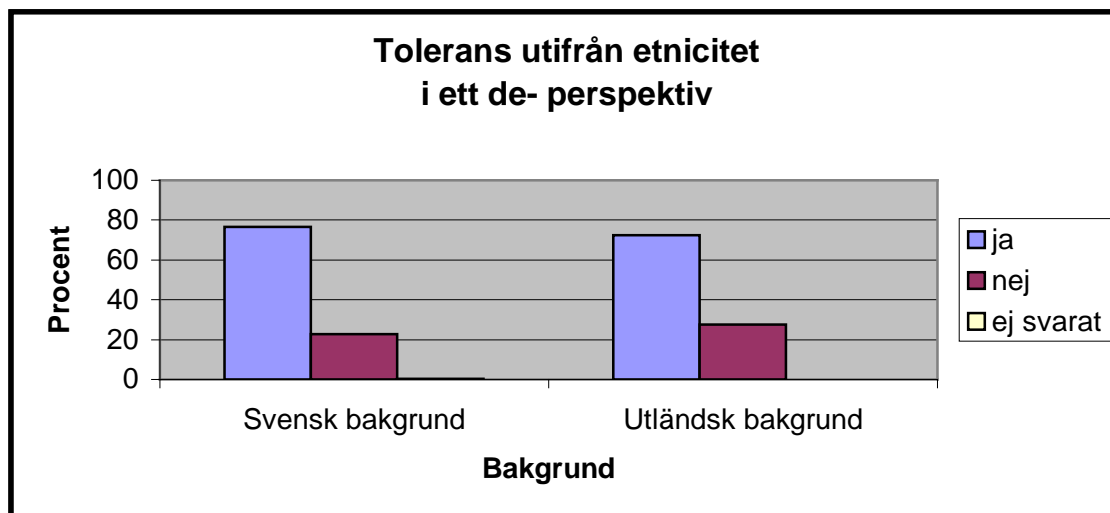

Diagram 4.7.1.b Elevers tolerans till opinionsfriheterna, utifrån kategorin etnicitet, i ett *de-* perspektiv (fråga 7-12). *Ja* innebär tolerant, *nej* intolerant.

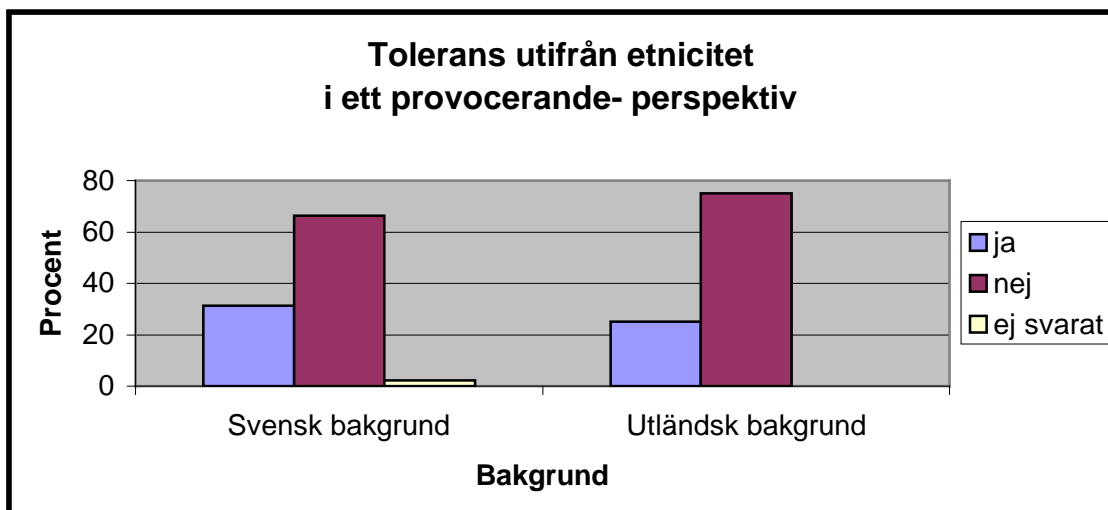

Diagram 4.7.1.c Elevers tolerans till opinionsfriheterna, utifrån kategorin etnicitet, i ett *provocerande*-perspektiv(fråga 13-14, 16-17). *Ja* innebär tolerant, *nej* intolerant.

65,1 % av elever med svensk bakgrund och 64,7 % av elever med utländsk bakgrund är toleranta när det gäller sina egna rättigheter. 76,7 % av elever med svensk bakgrund och 72,4 % av elever med utländsk bakgrund är toleranta mot andras rättigheter. 31,4 % av elever med svensk bakgrund och 25 % av elever med utländsk bakgrund är toleranta i de provocerande frågorna.

4.7.2 Kunskap

Sammanställning av samtliga elevers *kunskap* om opinionsfriheterna, utifrån kategorin etnicitet, i ett *jag*-, *de*- och *provocerande*- perspektiv ger följande resultat.

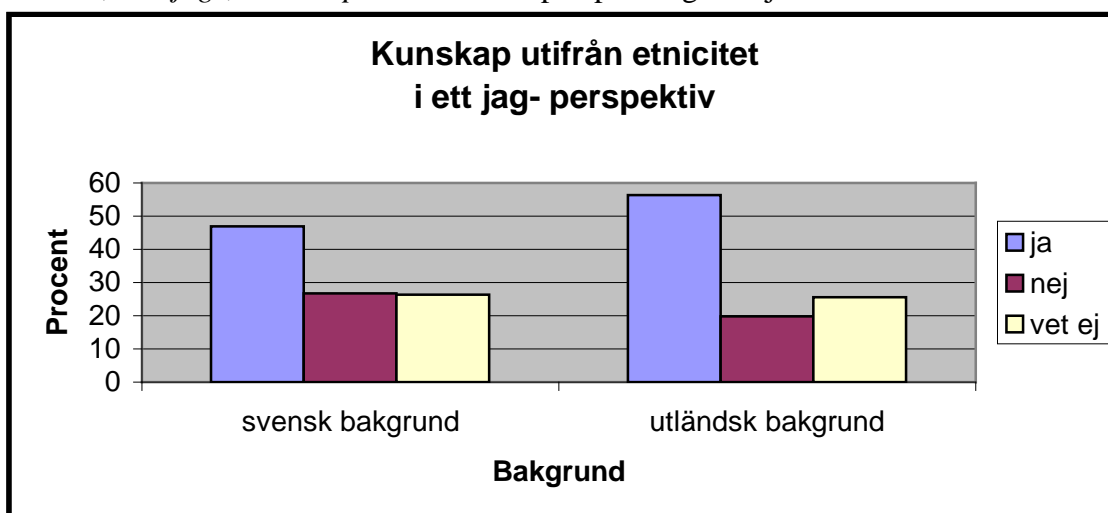

Diagram 4.7.2.a Elevers kunskap om opinionsfriheterna, utifrån kategorin etnicitet, i ett *jag*- perspektiv (fråga 19-24). *Ja* innebär kunnig, *nej* okunnig.

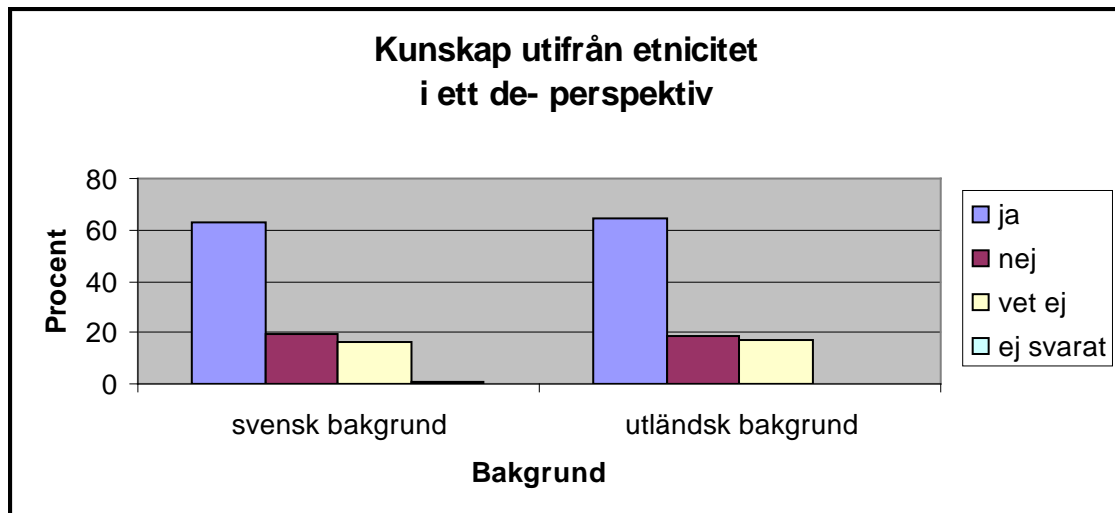

Diagram 4.7.2.b Elevers kunskap om opinionsfriheterna, utifrån kategorin etnicitet, i ett *de-* perspektiv (fråga 25-30). *Ja* innebär kunnig, *nej* okunnig.

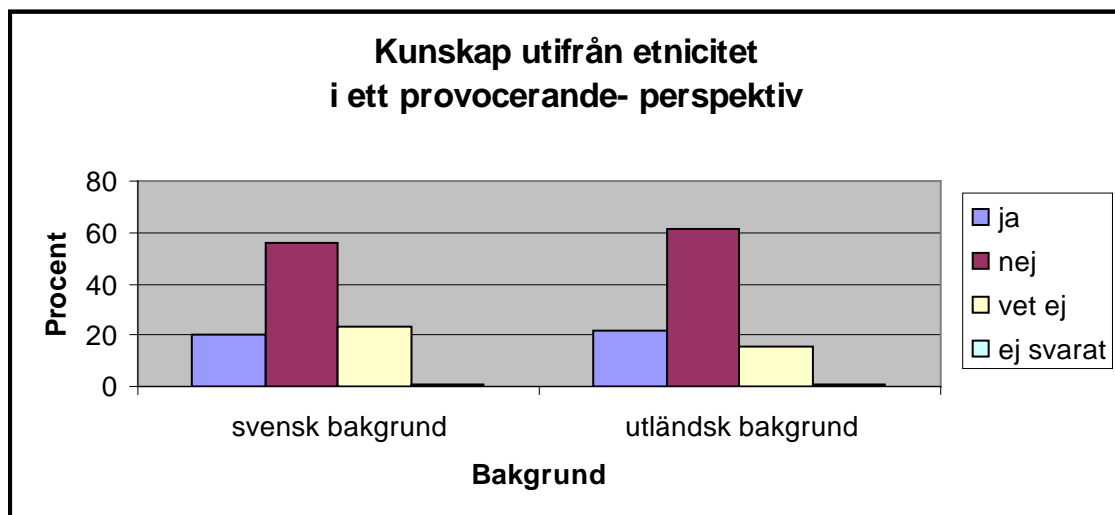

Diagram 4.7.2.c Elevers kunskap om opinionsfriheterna, utifrån kategorin etnicitet, i ett *provocerande-* perspektiv (fråga 31-32, 34-35). *Ja* innebär kunnig, *nej* okunnig.

46,9 % av elever med svensk bakgrund och 56,4 % av elever med utländsk bakgrund är kunniga när det gäller sina egna rättigheter. 63,2 % av elever med svensk bakgrund och 64,7 % av elever med utländsk bakgrund är kunniga mot andras rättigheter. 20,3 % av elever med svensk bakgrund och 22,1 % av elever med utländsk bakgrund är kunniga i de provocerande frågorna.

4.7.3 Medvetenhet

Sammanställning av samtliga elevers *medvetenhet* om opinionsfriheter i andra länder, utifrån kategorin etnicitet, ger följande resultat när vi lägger samman alla globalfrågor.

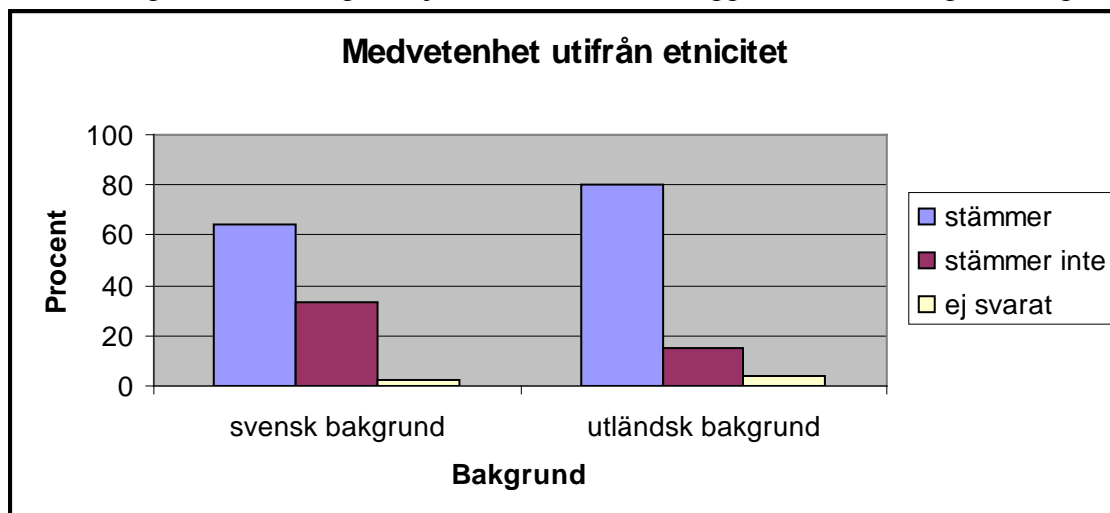

Diagram 4.7.3 Elevers medvetenhet (fråga 37-48) om opinionsfriheter i andra länder, utifrån kategorin kön. *Stämmer* innebär omedveten, *stämmer inte* innebär medveten.

64,5 % av elever med svensk bakgrund och 80,4 % av elever med utländsk bakgrund är omedvetna om att opinionsfriheterna inte gäller i alla andra länder.

4.7.4 Slutsats

Etnicitet spelar roll för antalet elever som är kunniga och medvetna om opinionsfriheterna. Det är liten skillnad mellan de båda grupperna gällande antal som är toleranta till opinionsfriheterna. Däremot är det fler elever med utländsk bakgrund som är kunniga.

Av elever med svensk bakgrund är dubbelt så många medvetna om att det finns länder i världen som saknar opinionsfriheterna än elever med utländsk bakgrund är.

4.8 Opinionsfriheterna, resultat

Resultatet av de sex opinionsfriheterna var för sig. Varje opinionsfrihet redovisas med tre staplar en för elevernas tolerans, en för deras kunskap och en för deras medvetenhet.

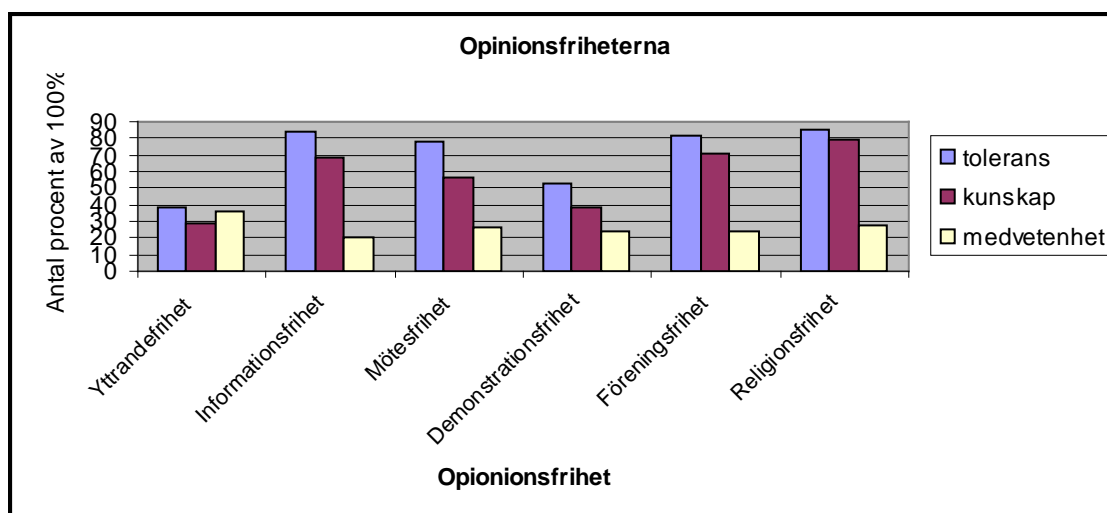

Diagram 4.8 Varje stapel visar hur många procent av samtliga elever som svarat *ja* på attityd- och kunskapsfrågorna i ett *jag-* och *de-* perspektiv samt svarade *stämmer inte* på globalfrågorna inom respektive opinionsfrihet. *Ja* betyder tolerant eller kunnig och *stämmer inte* betyder medveten.

Gällande yttrandefriheten är 38,4 % toleranta, 29 % kunniga och 36,2 % medvetna. Gällande informationsfriheten är 84,1 % toleranta, 68,8 % kunniga och 20,3 % medvetna. Gällande mötesfriheten är 77,5 % toleranta, 56,5 % kunniga och 26,8 % medvetna. Gällande demonstrationsfriheten är 52,9 % toleranta, 38,4 % kunniga och 23,9 % medvetna. Gällande föreningsfriheten är 81,9 % toleranta, 71 % kunniga och 23,9 % medvetna. Gällande religionsfriheten är 85,5 % toleranta, 79 % kunniga och 27,5 % medvetna.

4.8.1 Slutsats

Vid en jämförelse mellan de olika opinionsfriheterna kan vi se att det finns skillnader i antalet elever som är toleranta, kunniga och medvetna.

Antalet elever som är toleranta och kunniga till religions-, förenings- och informationsfriheten är mer än dubbelt så många som antalet elever som är toleranta och kunniga mot yttrandefriheten. Samtidigt är yttrandefriheten den frihet vilken flest antal elever är globalt medvetna om.

4.9 Övergripande slutsats

Eleverna är toleranta och kunniga om opinionsfriheterna men inte i provocerande situationer. De är också omedvetna om att opinionsfriheterna inte finns i alla länder. Det spelar roll vilken bakgrund man har, speciellt kön, då flickor konsekvent är mindre toleranta, kunniga och medvetna än pojkar. Socioekonomi spelar också roll då elever

med hög status är mer medvetna än de med låg status, däremot för toleransen och kunnigheten spelar socioekonomi ingen större roll. Även etnicitet spelar roll då elever med utländsk bakgrund är mindre toleranta och medvetna men mer kunniga än elever med svensk bakgrund. Beroende på vilken opinionsfrihet det gäller skiftar toleransen, kunnigheten och medvetenheten.

5 Diskussion

Vår undersökning har gett oss ett intressant material ur vilket vi kunnat ta fram viktiga och intressanta resultat. Resultaten är betydelsefulla för oss som samhällskunskapslärare men även för andra lärare.

Själva utformandet av enkäten, för att den skulle mäta vårt syfte, var inte det lättaste. Det som var svårast var globalfrågorna. Valet, att först göra en provomgång med två elever för att sedan diskutera med dem, underlättade arbetet och resultatet blev bra. Enkätmetoden var ny för oss och vi kan i efterhand se att vi borde valt att titta på färre kategorier och perspektiv. Att vi använt oss av många aspekter har inte påverkat resultatet men gjort vårt arbete med att få resultaten greppbara, svårt. Vi tycker att vi till slut lyckats få ett övergripande resultat som är spännande och intressant. Vid sammanställningen och analysen av resultaten upptäcktes att fyra frågor inte mätte det de hade för avsikt att mäta, de plockades då bort från undersökningen. När enkäten besvarades av eleverna följdes en given mall för att få en hög tillförlitlighet, vid en skola fick vi gå lite utanför mallen och hjälpa till med förståelsen av ord på några frågor, detta kan ha påverkat resultatet lite. Viktigt att lägga till helhetsbilden av undersökningen är att eleverna i vår undersökningsgrupp har en termin kvar att nå de uppsatta målen för år 5 i kursplanerna.

Resultatet för den utvalda undersökningsgruppen är positivt för skola och demokrati, då eleverna både är toleranta och kunniga om opinionsfriheterna. Men det är även negativt då flertalet elever i de provocerande frågorna är intoleranta och okunniga. Det finns heller inga tendenser i tidigare undersökningar på att deras tolerans skulle öka när de blir äldre. Är det då ett problem för skolan och demokratin att våra elever är intoleranta mot icke demokratiska företeelser, det kanske till och med är bra att de tycker att rasistiska organisationer ska förbjudas att demonstrera? Vi anser att det är ett problem eftersom en av demokratins principer, frihetens, innebär att man även ska tolerera andra personers rätt till att ha avvikande uppfattningar. Samt att vi i Sverige har valt att bekämpa det onda med gott, vi har valt att ha en öppen demokrati där just icke demokratiska företeelser ska få komma fram, för att sedan i samtal och diskussion kunna bemötas. Skolan har också del i detta uppdrag då vi i läroplanen kan läsa att ”främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser”³⁴. Hur får vi då våra elever mer toleranta till icke demokratiska företeelser? Som tidigare konstaterats är både toleransen och kunskapen låg gällande dessa, beror möjligtvis denna intolerans på okunnighet? *Ung i demokrati* – undersökningen (1999) drar en liknande slutsats, att ju mer kunskap om demokrati och

---

³⁴ Lpo 94 s. 19

ju öppnare klassrumsklimat eleverna har, desto tolerantare blir de. Är det kanske där vi ska börja, ska vi höja elevernas kunskap om demokrati för att höja deras tolerans och behöver vi ett ännu öppnare klassrumsklimat? Det tror vi och samtidigt tror vi att det är viktigt att klargöra att det handlar om att man ska acceptera den andres rätt att uttrycka sin åsikt inte att man ska hålla med om den eller låta bli att ifrågasätta den. De demokratisyner som styrdokumentet har, deltagardemokratisk och deliberativ handlar just om samtal och diskussion. Vi anser att det behövs ännu mer samtal och diskussion i skolan för att öka elevernas tolerans och kunskap.

Negativt för skolan är även att en så liten del av eleverna är medvetna om att det finns länder i världen som saknar opinionsfriheter. Eleverna i vår undersökningsgrupp går i femte klass och skall i slutet av VT -06 ha uppnått målet att ”ha kännedom om människors livsvillkor i andra kulturer”³⁵. Rimligtvis borde detta innebära att antalet elever som är medvetna skulle vara fler. Vad beror detta på? Beror det på att lärarna endast tar upp demokrati i Sverige utan att jämföra med andra länder eller är det så att opinionsfriheterna är ganska självklara för eleverna och därför tror eleverna också att de är självklara för andra människor i världen. Utifrån våra erfarenheter tror vi att det framförallt handlar om att man inte kopplar demokratiundervisningen till resten av världen och att man inte alltid sammankopplar diktatur med avsaknaden av grundläggande fri- och rättigheter.

Vi kan konstatera att kön spelar roll i vår undersökning men vad som är förvånande är att flickornas resultat konsekvent är lägre än pojkarnas. Vad beror det på? Kan det vara ett problem för skolan att undersökningsresultaten visar att flickorna är mindre toleranta, kunniga och medvetna än pojkarna? Ja, då kursplanen i samhällskunskap säger under ämnets syfte och roll i utbildningen att ”utbildningen i samhällskunskap skall ge grundläggande kunskaper om olika samhällen, förmedla demokratiska värden och stimulera till delaktighet i den demokratiska processen”. Vidare står det under mål att sträva mot att skolan skall i sin utbildning i samhällskunskap sträva efter att eleven ”– utvecklar kunskaper om rättigheter och skyldigheter i ett demokratiskt samhälle”. Då undersökningen visar att flickorna är mindre toleranta och kunniga om opinionsfriheterna i Sverige och mindre medvetna om friheterna globalt än pojkarna så går de miste om möjligheten till kunskap som de har rätt till. Passar skolans undervisningsform flickorna sämre än pojkarna så att flickorna inte tar eller ges plats i klassrummet? Förväntningarna på pojkar och flickor utifrån kön är olika och stereotypiska. Kan det vara så att läraren reproducerar en miljö för lärande som reflekterar dessa förväntningar vilka i sin tur påverkar elevernas möjlighet till kunskapsinhämtning?

När vi jämför resultaten utifrån socioekonomisk bakgrund ser vi att bakgrunden endast spelar roll när det gäller medvetenhet. Men vi kan också se att det finns stora skillnader mellan skolorna gällande kunskap men det är inte skillnader som kan härledas tillbaka till att bero på den socioekonomiska bakgrunden. I tidigare forskning har den socioekonomiska bakgrunden haft större betydelse på resultatet än den har på vårt resultat, exempelvis så tolkar skolverkets *Ung i demokrati*- undersökning (2003)

---

³⁵ Skolverket. *Kursplaner och betygskriterier 2000- grundskolan*.(2002) s.88

sitt resultat som att ”kulturella och socioekonomiska omständigheter spelar en stor roll... intresse och deltagande har ett klart samband med kön och social klass.”³⁶ Detta kan vi endast anse gälla för antalet elever som är medvetna i globalfrågorna. När det gäller elevernas tolerans och kunskap så drar vi slutsatsen att skolan man går på har större betydelse än den socioekonomiska bakgrunden. Denna slutsats har även *Ung i demokrati*-undersökningen (1999) gjort då de jämfört elevernas upplevelse av klassrumsklimatet med deras resultat på kunskapsfrågorna och sett att ett upplevt positivt klassrumsklimat påverkar elevernas kunskap positivt. Utifrån detta kunde de dra följande slutsats ”skolan har alltså stor betydelse för elevernas demokratiska kompetens och kan i det här avseendet uppväga den sociala bakgrunden”³⁷. Vi anser också att elevernas ålder kan spela roll, då vår undersökningsgrupp har en ganska låg ålder kan det möjligtvis vara så att de inte är lika präglade av sin socioekonomiska bakgrund som äldre elever är och att skolan har större inverkan på de yngre eleverna än på de äldre.

Ung i demokrati-undersökningarna har precis som vi jämfört elever med utländsk bakgrund med elever med svensk bakgrund. Skillnaden är att de i utländsk bakgrund lägger en annorlunda innebörd. Innebörden i vår undersökning är att det räcker med att eleven, elevens mamma eller elevens pappa är född utomlands medan *Ung i demokrati*-undersökningarnas innebörd är att eleven ska vara född utomlands. För att kunna jämföra de bägge undersökningarna kontrollerade vi våra resultat genom att endast räkna elever som är födda utomlands i gruppen utländsk bakgrund för att se om resultatet för denna grupp skiftade, det gjorde det inte, men tilläggas ska att det blev en liten grupp. Om man då jämför vårt undersökningsresultat med *Ung i demokratis* så fastslår de precis som vi att etnisk bakgrund/utlandsfödd spelar roll. Men vårt resultat är skiftande beroende på vad man väljer att titta på. När det gäller antalet toleranta elever är där ingen skillnad men antalet kunniga elever är fler med utländsk bakgrund och när det gäller antalet medvetna i globalfrågorna så är elever med svensk bakgrund flest. Sedan tidigare vet vi att Aprilskolan är den skola som har flest elever med utländsk bakgrund och att det är den skola som haft bäst resultat på kunskapsfrågorna men sämst på medvetandefrågorna. Troligtvis handlar det även här om att resultaten påverkas mer av vilken skola man går på än vilken bakgrund eleven har.

Utifrån våra resultat kan vi se att det är stora skillnader i antalet elever som är toleranta, kunniga och medvetna beroende på vilken opinionsfrihet det handlar om. Religionsfriheten är den frihet som flest elever är toleranta mot och kunniga om medan yttrandefriheten är den frihet som färst elever är toleranta till och kunniga om. Med globalfrågorna mättes om eleverna var medvetna om att det finns länder som saknar opinionsfriheter och här är det fler som är medvetna när det gäller yttrandefriheten än när det gäller religionsfriheten. Vad kan man dra för slutsats av dessa resultat. Vi tror att religionsfriheten är självklar för eleverna medan yttrandefriheten inte är lika självklar. Eleverna är inte säkra på att de får uttrycka sin åsikt men de är ganska säkra på att de får ha vilken religion de vill. Med detta i åtanke tittar vi i ett globalt perspektiv på

---

³⁶ Skolverket Rapport 232 *Ung i demokratin: Gymnasieelevers kunskaper och attityder i demokrati- och samhällsfrågor* (2003) s.137

³⁷ Skolverket Rapport 210 *Ung i demokratin* (1999) s.10

ytrandefriheten, om jag inte är säker på om jag får uttrycka min åsikt, har jag då inte lättare att se att andra människor i världen också skulle kunna ha det så. Kan det vara detta som förklarar varför ytrandefriheten har ett lågt antal elever som är toleranta och kunniga men ett högt antal elever som är medvetna, jämfört med de andra opinionsfriheterna.

Vilken nytta har vi pedagoger då av resultatet från vår undersökning? Vi kan se att skolan har en stor roll i demokratifostran, en roll som kan överbygga socioekonomisk och etnisk bakgrund. Det är mycket kvar att göra när det gäller könsrollerna, då resultatet varken ska vara högre eller lägre beroende på om man är pojke eller flicka, oavsett kön har man rätt till kunskap. Mycket behöver göras då det gäller elevernas medvetenhet globalt, då resultaten där är alldeles för låga.

Vår teori är att skolan spelar en stor roll för elevernas tolerans och kunskap om opinionsfriheterna lokalt och för elevernas medvetenhet om opinionsfriheterna globalt.

Förslag till fortsatt forskning är att följa samma elever över tid för att genomföra undersökningen på dem när de är äldre för att se om resultaten ändrats och då speciellt titta på den globala medvetenheten och om skillnaden i resultaten mellan könen kvarstår.

6 Referensförteckning

- Hadenius, Axel, 2001. *Demokrati en jämförande analys*. Liber AB
- Halvorsen, Knut, 1992. *Samhällsvetenskaplig metod*. Studentlitteratur Lpo 94
- Mattson, Ingvar. Petersson, Olof, 2003. *Svensk författningsspolitik*. SNS förlag.
- May, Tim, 2001. *Samhällsvetenskaplig forskning*. Studentlitteratur
- Patel, Runa, Davidson, Bo, 2003. *Forskningsmetodikens grunder: Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Studentlitteratur, Lund.
- Sjölund, Arne, 1974. *Gruppsykologi*. Göteborg.
- Skolverket Rapport 210, 1999. *Ung i demokratin*.
- Skolverket Rapport 232, 2003. *Ung i demokratin: Gymnasieelevers kunskaper och attityder i demokrati- och samhällsfrågor*. Leanders Grafiska AB, Kalmar.
- Skolverket Rapport 250, 2003. *Nationell utvärdering av grundskolan 2003: sammanfattande huvudrapport*.
- Skolverket rapport 252, 2003. *Nationell utvärdering av grundskolan 2003: Huvudrapport – naturorienterande ämnen, samhällsorienterande ämnen och problemlösning i årskurs .*
- Skolverket, 2002. *Kursplaner och betygskriterier 2000- grundskolan*.
- Trost, Jan, 2001. *Enkätboken*. Studentlitteratur 2001
- www.regeringen.se

7 Bilagor

Bilaga 1 Enkät

Bilaga 2 Instruktionsmall till undersökningstillfällena

Bilaga 3 Resultat enkätfrågor

Bilaga 4 Diagram opinionsfriheterna

Bilaga 1

Kryssa för det som stämmer in på dig.

Jag är flicka

Jag är pojke

Jag är född 19_____

Jag är född i Sverige_____

Jag är född i ett annat land än Sverige_____

Min mamma är född i Sverige_____

Min mamma är född i ett annat land än Sverige_____

Min pappa är född i Sverige_____

Min pappa är född i ett annat land än Sverige_____

Har du tillgång till Internet hemma? Ja

Nej

Läs igenom de olika situationerna och ta sedan ställning till frågan.

1. Du tycker inte om maten i skolan. Du har gjort en affisch där det står "Jag vill ha godare mat i skolan", affischen har du sedan satt upp på en anslagstavla på skolan.

Tycker du att du får göra så?

Ja

Nej

---

2. På din skola ska ni välja en ny elevrådsordförande. På skolans hemsida finns det information om vad de olika kandidaterna tycker. Du surfar in på hemsidan och läser om kandidaterna.

Tycker du att du får göra det?

Ja

Nej

---

3. Du tycker att du får spela för få matcher med ditt lag. Du och några lagkamrater kallar till ett möte med föräldrar och tränare för att diskutera saken.

Tycker du att ni får kalla till ett möte?

Ja

Nej

---

4. Rektorn på din skola har bestämt att ni inte får några nya basketmål. Du ordnar en demonstration för skolans elever för att protestera mot rektorns beslut.

Tycker du att du får ordna en demonstration?

Ja

Nej

---

5. Du och några kompisar är väldigt intresserade av djur och vill gärna starta en förening.

Tycker du att ni får göra det?

Ja

Nej

---

6. Du står i kapprummet och ber till din gud innan du går in i klassrummet.

Tycker du att du får göra det?

Ja

Nej

---

7. Några elever på din skola tycker att de får för många prov i skolan. De har tryckt upp affischer där det står " Vi vill ha färre prov i skolan", affischerna har de sedan satt upp på skolans anslagstavlor.

Tycker du att eleverna får göra så?

Ja

Nej

---

8. En familj som bor i ditt kvarter vill skaffa en parabolantenn för att kunna se på utländska TV- program?

Tycker du att de får göra det?

Ja

Nej

---

9. Några elever på skolan är inte nöjda med de böcker som finns i skolbiblioteket. De bestämmer sig för att kalla till ett möte med elever och lärare för att diskutera om skolan har en möjlighet att köpa in nya böcker.

Tycker du att de får ordna ett möte?

Ja

Nej

---

10. Kommunen har bestämt att fritidsgården ska läggas ner. Högstadieläverna har ordnat en demonstration för att protestera mot beslutet.

Tycker du att de får ordna en demonstration?

Ja

Nej

---

11. Två kompisar till dig vill gå med i "Tomb raiders hjältar" en förening för de som gillar data - spel.

Tycker du att de får göra det?

Ja

Nej

---

12. Två av dina klasskamrater ber till sin gud på rasten.

Tycker du att de får göra det?

Ja

Nej

---

13. En dag står det en man utanför affären där du brukar handla. Han säger till alla som går förbi att män ska ha högre lön än kvinnor.

Tycker du att han får säga så?

Ja

Nej

---

14. På Internet finns en hemsida där människor som är emot kvinnliga präster har lagt in sina åsikter.

Tycker du att du får surfa in på deras sida och läsa?

Ja

Nej

---

15. I din kommun finns det ingen idrottshall. Kommunfullmäktige ska nu ha ett möte för att besluta om det ska byggas en idrottshall eller inte.

Tycker du att du får lov att gå på mötet?

Ja

Nej

---

16. På lördag ska den rasistiska organisationen "Ut med alla invandrare" demonstrera på stan.

Tycker du att de får göra det?

Ja

Nej

---

17. Ett gäng ungdomar ska bilda en förening för de som inte tycker om homosexuella.

Tycker du att de får göra det?

Ja

Nej

---

18. Sveriges riksdag har bestämt att från och med 2006 ska vi bara ha en religion i Sverige.

Tycker du att de får göra så?

Ja

Nej

Läs igenom de olika situationerna och ta sedan ställning till frågan.

19. Du tycker att maten i skolan inte är god. Du har gjort en affisch där det står "Jag vill ha godare mat i skolan", affischen har du sedan satt upp på en anslagstavla på skolan.

Tror du att det är din rättighet att göra så?

Ja

Nej

Vet ej

---

20. På din skola ska ni välja en ny elevrådsordförande. På skolans hemsida finns det information om vad de olika kandidaterna tycker. Du surfar in på hemsidan och läser om kandidaterna.

Tror du att det är din rättighet att läsa om kandidaterna?

Ja

Nej

Vet ej

---

21. Du tycker att du får spela för få matcher med ditt lag. Du och några lagkamrater kallar till ett möte med föräldrar och tränare för att diskutera saken.

Tror du att det är din rättighet att kalla till ett möte?

Ja

Nej

Vet ej

---

22. Rektorn på din skola har bestämt att ni inte får några nya basketmål. Du ordnar en demonstration för skolans elever för att protestera mot rektorns beslut.

Tror du att det är din rättighet att ordna en demonstration?

Ja

Nej

Vet ej

---

23. Du och några kompisar är väldigt intresserade av djur och vill gärna starta en förening.

Tror du att det är din rättighet att göra det?

Ja

Nej

Vet ej

---

24. Du står i kapprummet och ber till din gud innan du går in i klassrummet.

Tror du att det är din rättighet att göra det?

Ja

Nej

Vet ej

---

25. Några elever på din skola tycker att de får för många prov i skolan. De har tryckt upp affischer där det står "Vi vill ha färre prov i skolan", affischerna har de sedan satt upp på skolans anslagstavlor.

Tror du att det är deras rättighet att göra så?

Ja

Nej

Vet ej

---

26. En familj som bor i ditt kvarter köper en parabolantenn för att kunna se på utländska TV- program?

Tror du att det är deras rättighet att göra det?

Ja

Nej

Vet ej

---

27. Några elever på skolan är inte nöjda med de böcker som finns i skolbiblioteket. De bestämmer sig för att kalla till ett möte med elever och lärare för att diskutera om skolan har en möjlighet att köpa in nya böcker.

Tror du att det är deras rättighet att ordna ett möte?

Ja

Nej

Vet ej

---

28. Kommunen har bestämt att fritidsgården ska läggas ner. Högstadieläverna har ordnat en demonstration för att protestera mot beslutet.

Tror du att det är deras rättighet att ordna en demonstration?   Ja
Nej
Vet ej

---

29. Två kompisar till dig vill gå med i "Tomb riders hjältar" en förening för de som gillar data - spel.

Tror du att det är deras rättighet att göra det?   Ja
Nej
Vet ej

---

30. Två av dina klasskamrater ber till sin gud på rasten.

Tror du att det är deras rättighet att göra det?   Ja
Nej
Vet ej

---

31. En dag står det en man utanför affären där du brukar handla. Han säger till alla som går förbi att män ska ha högre lön än kvinnor.

Tror du att det är hans rättighet att säga så?   Ja
Nej
Vet ej

---

32. På Internet finns en hemsida där människor som är emot kvinnliga präster har lagt in sina åsikter.

Tror du att det är din rättighet att surfa in på deras sida och läsa?   Ja
Nej
Vet ej

---

33. I din kommun finns det ingen idrottshall. Kommunfullmäktige ska nu ha ett möte för att besluta om det ska byggas en idrottshall eller inte.

Tror du att det är din rättighet att gå på mötet? Ja
Nej
Vet ej

---

34. På lördag ska den rasistiska organisationen "Ut med alla invandrare" demonstrera på stan.

Tror du att det är deras rättighet att demonstrera? Ja
Nej
Vet ej

---

35. Ett gäng ungdomar ska bilda en förening för de som inte tycker om homosexuella.

Tror du att det är deras rättighet att göra det? Ja
Nej
Vet ej

---

36. Sveriges riksdag har bestämt att från och med 2006 ska vi bara ha en religion i Sverige.

Tror du att det är deras rättighet att göra så? Ja
Nej
Vet ej

Kryssa i det alternativ du tycker är rätt.

37. Man kan öppet uttrycka alla sina åsikter oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

38. Man kan läsa om olika politiska partier i tidningen oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

39. Man kan ordna möten oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

40. Man kan delta i demonstrationer oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

41. Man kan starta en förening oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

42. Man kan tillhöra vilken religion man vill oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

43. Man kan öppet uttrycka alla sina åsikter i en tidning oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

44. Man kan surfa fritt på hela Internet oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

45. Man kan delta i möten oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

46. Man kan ordna demonstrationer oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

47. Man kan gå med i en förening oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

---

48. Man kan utöva sin religion oavsett vilket land man lever i.

Stämmer

Stämmer inte

Instruktioner till Enkäten

- Vi gör en undersökning för lärarutbildningen på Malmö högskola.
- Vi har ett frågeformulär som ni nu ska fylla i. det är på 10 sidor och det är helt anonymt.
- Vi är inte intresserade av om just du svarar **rätt** eller **fel** på en fråga. Vi vill veta vad ni **tror** och **tycker** om saker.
- När det kommer en ny sorts frågor så står det en instruktion som är skriven med lite tjockare text.
- När ni är färdiga, lägg papperna framför sig med den **gula** sidan upp. Läs din bänkbok tills att alla är färdiga.
- Eftersom jag inte vill påverka er så kommer jag inte att svara på några frågor. Jag kan däremot komma bort till er och hjälpa er att läsa frågorna .
- Varsågod och börja.

Bilaga 3

Enkätresultat i antal

Fråga	Kod	Alla (69st)	Annaskolan (17st)	Aprilskolan (16st)	Brittaskolan (19st)	Huldaskolan (17st)	Flickor (31st)	Pojkar (38st)	Svensk bakgrund (43st)	Utländsk bakgrund (26st)
1	YFJT	J: 30 N:39	J:11 N:16	J:6 N:10	J: 7 N:12	J: 6 N:11	J:12 N:19	J: 18 N:20	J:20 N:23	J: 10 N:16
7	YFDT	J: 23 N: 46	J:8 N:9	J: 3 N:13	J: 8 N:11	J: 4 N:13	J: 9 N:22	J: 14 N:24	J: 18 N:25	J: 5 N:21
13	YFPT	J:12 N:57	J:4 N:13	J: 5 N:11	J: 2 N:17	J: 1 N:16	J:3 N:28	J: 9 N:29	J: 6 N:37	J: 6 N:20
19	YFJR	J: 22 N:27 V:20	J:3 N:11 V:3	J: 9 N: 2 V:5	J: 5 N: 8 V:6	J: 5 N: 6 V:6	J: 5 N: 15 V:11	J:17 N: 12 V:9	J: 11 N: 20 V:12	J: 11 N: 7 V:8
25	YFDR	J: 18 N: 38 V:13	J:3 N:11 V:3	J: 6 N: 7 V:3	J: 5 N: 11 V:3	J: 4 N: 9 V:4	J: 7 N: 17 V:7	J: 11 N: 24 V:6	J: 11 N: 24 V:8	J: 7 N:14 V:5
31	YFPR	J: 7 N: 58 V:4	J:2 N: 13 V:2	J: 3 N: 13 V:0	J: 2 N: 16 V:1	J: 0 N: 16 V:1	J: 1 N: 27 V:3	J: 6 N:31 V:1	J: 3 N: 37 V:3	J:4 N: 21 V:1
37	YFG	S: 43 SI:25 1 tom	S: 8 SI:9	S: 12 SI:4	S: 11 SI:8	S: 12 SI:4 1 tom	S: 22 SI:9	S: 21 SI:16 1 tom	S:25 SI:18	S: 18 SI:7 1 tom
43	YFG	S: 42 SI:25 2 tom	S: 9 SI:8	S: 14 SI:2	S:8 SI:11	S: 11 SI:4 2 tom	S: 20 SI:10 1 tom	S:22 SI:15 1 tom	S: 21 SI:21 1 tom	S:21 SI:4 1 tom
2	IFJT	J: 54 N:14	J: 13 N:3	J: 8 N:8	J:18 N:1	J:15 N:2	J: 23 N:7 1 tom	J: 31 N:7	J: 37 N:5 1 tom	J: 17 N:9
8	IFDT	J: 62 N:7	J: 13 N:4	J: 16 N:0	J: 17 N:2	J:16 N:1	J: 28 N:3	J:34 N:4	J: 38 N:5	J: 24 N:2
14	IFPT	J: 35 N:33 1 tom	J: 12 N:4 1 tom	J: 3 N:13	J: 11 N:8	J: 9 N:8	J: 15 N:15 1 tom	J: 20 N:18	J: 26 N:16 1 tom	J: 9 N:17

20	IFJR	J: 44 N: 10 V:15	J:8 N: 4 V:5	J: 8 N: 3 V:5	J: 14 N: 2 V:3	J: 14 N: 1 V:2	J: 18 N: 4 V:9	J: 26 N: 6 V:6	J:30 N: 5 V:8	J: 14 N: 5 V:7
26	IFDR	J:51 N: 9 V:9	J: 11 N: 4 V:2	J: 12 N: 2 V:2	J: 15 N: 2 V:2	J: 13 N: 1 V:3	J: 21 N: 4 V:6	J:30 N:5 V:3	J: 33 N: 5 V:5	J: 12 N: 4 V:4
32	IFPR	J:21 N: 24 V:23 1tom	J: 4 N: 5 V:7 1 tom	J: 4 N: 4 V:4	J: 9 N: 6 V:4	J:4 N: 5 V:2	J: 10 N: 9 V:12	J: 11 N: 15 V:11 1 tom	J: 15 N: 11 V:16 1 tom	J: 6 N: 13 V:7
38	IFG	S: 55 SI:10 4 tom	S: 12 SI:4 1 tom	S: 16 SI:0	S:14 SI:5	S: 13 SI:1 3 tom	S: 27 SI:2 2 tom	S: 22 SI:2 2 tom	S: 33 SI:8 2 tom	S: 22 SI:2 2 tom
44	IFG	S: 48 SI:18 3 tom	S: 9 SI:8	S: 15 SI:1	S: 11 SI:6 2 tom	S: 13 SI:3 1 tom	S: 22 SI:8 1 tom	S: 26 SI:10 2 tom	S:26 SI:15 2 tom	S: 22 SI:3 1 tom
3	MFJT	J: 52 N:14 3 tom	J: 11 N:4 2 tom	J: 12 N:4	J: 16 N:3	J: 13 N:3 1 tom	J: 25 N:4 2 tom	J: 27 N:10 1 tom	J: 32 N:10 1 tom	J: 20 N:4 2 tom
9	MFDT	J: 55 N:14	J: 15 N:2	J:12 N:4	J: 18 N:1	J: 10 N:7	J: 24 N:7	J: 31 N:7	J: 36 N:7	J: 19 N:7
15	MFPT	J: 52 N:16 1 tom	J: 13 N:3 1 tom	J: 15 N:1	J: 13 N:6	J: 11 N:6	J: 20 N:10 1 tom	J: 32 N:6 1 tom	J: 29 N:13 1 tom	J:23 N:3
21	MFJR	J:32 N: 17 V:20	J: 5 N:5 V:7	J: 13 N: 0 V:3	J: 10 N: 3 V:6	J: 4 N: 9 V:4	J:13 N: 18 V:10	J: 19 N: 9 V:10	J: 16 N: 13 V:14	J: 16 N: 4 V:6
27	MFDR	J: 46 N: 8 V:14 1 tom	J: 11 N: 2 V:4	J: 11 N: 2 V:3	J: 14 N:2 V:2 1 tom	J: 10 N: 2 V:5	J: 19 N: 5 V:6 1 tom	J: 27 N: 3 V:8	J: 27 N: 6 V:9 1 tom	J: 19 N: 2 V:5
33	MFPR	J: 43 N: 14 V:11 1 tom	J:10 N: 3 V:4	J: 13 N: 1 V:2	J:11 N: 5 V:3	J: 9 N: 5 V:2 1 tom	J: 17 N: 8 V:5 1 tom	J: 26 N: 6 V:6	J: 23 N: 11 V:9	J: 20 N: 3 V:2 1 tom
39	MFG	S:52 SI:16 1 tom	S: 13 SI:4	S: 15 SI:1	S: 11 SI:8	S: 13 SI:3 1 tom	S: 25 SI:6	S: 27 SI:10 1 tom	S: 31 SI:12	S: 24 SI:4 1 tom
45	MFG	S:45 SI:21 3 tom	S: 11 SI:6	S: 15 SI:1	S: 8 SI:10 1 tom	S:11 SI:4 2 tom	S: 23 SI:7 1 tom	S: 22 SI:14 2 tom	S: 25 SI:16 2 tom	S: 20 SI:5 1 tom
4	DFJT	J: 29 N:39	J: 7 N:9	J:11 N:5	J: 5 N:14	J: 6 N:11	J: 9 N:21	J:20 N:18	J: 15 N:27	J: 14

		1 tom	1 tom				1 tom		1 tom	N:12
10	DFDT	J: 44 N:25	J:12 N:5	J: 12 N:4	J:11 N:8	J: 9 N:8	J: 19 N:12	J: 25 N:13	J:25 N:18	J: 19 N:7
16	DFPT	J: 13 N:55 1 tom	J: 3 N:13 1 tom	J: 1 N:15	J: 4 N:15	J: 5 N:12	J: 5 N:25 1 tom	J: 8 N:30	J: 11 N:31 1 tom	J: 2 N:24
22	DFJR	J: 16 N: 28 V:25	J: 4 N: 10 V:3	J: 8 N: 2 V:6	J:3 N: 7 V:9	J:1 N: 9 V:7	J:5 N: 17 V:9	J: 11 N: 11 V:16	J: 7 N: 23 V:13	J: 9 N: 5 V:12
28	DFDR	J: 37 N: 21 V:10 1 tom	J: 6 N: 7 V:4	J:14 N:1 V:1	J: 10 N: 6 V:2 1 tom	J:7 N: 7 V:3	J: 15 N: 10 V:5 1 tom	J: 22 N: 11 V:5	J: 21 N: 14 V:7 1 tom	J:16 N: 7 V:3
34	DFPR	J: 10 N: 44 V:14 1 tom	J: 3 N: 7 V:7	J: 2 N: 13 V:0 1 tom	J:4 N: 13 V:2	J:1 N: 11 V:5	J: 2 N:20 V:8 1 tom	J: 8 N: 24 V:6	J: 7 N: 26 V:10	J: 3 N: 18 V:4 1 tom
40	DFG	S: 48 SI:20 1 tom	S: 11 SI:6	S: 14 SI:2	S: 11 SI:8	S: 12 SI:4 1 tom	S: 24 SI:7	S: 24 SI:13 1 tom	S: 29 SI:14	S: 19 SI:6 1 tom
46	DFG	S: 53 SI:13 3 tom	S: 14 SI:3	S: 15 SI:1	S: 11 SI:7 1 tom	S: 13 SI:2 2 tom	S: 26 SI:4 1 tom	S: 27 SI:9 2 tom	S: 30 SI:11 2 tom	S:23 SI:2 1 tom
5	FFJT	J: 48 N:19 2 tom	J: 13 N:2 2 tom	J: 12 N:4	J: 9 N:10	J: 14 N:13	J: 19 N:10 2 tom	J: 29 N:9	J: 28 N:13 2 tom	J: 20 N:6
11	FFDT	J: 65 N:3 1 tom	J: 15 N:1 1 tom	J: 16 N:0	J: 18 N:1	J: 16 N:1	J: 28 N:2 1 tom	J: 37 N:1	J: 41 N:1 1 tom	J: 24 N:2
17	FFPT	J: 20 N:42 2 tom	J: 4 N:12 1 tom	J:6 N:10	J: 3 N:16	J: 7 N:9 1 tom	J: 6 N:23 3 tom	J:14 N:34	J: 11 N:30 2 tom	J: 9 N:17
23	FFJR	J: 43 N: 11 V:15	J: 11 N: 2 V:4	J: 10 N: 3 V:3	J: 10 N: 4 V:5	J: 12 N: 2 V:3	J: 15 N: 6 V:10	J: 28 N:5 V:5	J: 26 N: 7 V:10	J: 17 N: 4 V:5
29	FFDR	J: 55 N: 2 V:12	J: 14 N: 0 V:3	J: 10 N: 1 V:5	J: 17 N: 0 V:2	J: 14 N: 1 V:2	J:21 N: 1 V:9	J: 34 N: 1 V:3	J: 37 N: 1 V:5	J: 18 N: 1 V:7
35	FFPR	J: 20 N: 34 V:15	J: 4 N: 8 V:5	J:7 N: 7 V:2	J: 4 N: 12 V:3	J: 5 N: 7 V:5	J: 5 N: 6 V:10	J: 15 N: 18 V:5	J: 10 N: 22 V:11	J: 10 N:12 V:4
41	FFG	S: 50 SI:17	S: 12 SI:5	S: 15 SI:1	S: 10 SI:8	S:13 SI:3	S: 23 SI:8	S: 24 SI:9	S: 30 SI:12	S: 20 SI:5

		2 tom			1 tom	1 tom		2 tom	2 tom	1 tom
47	FFG	S: 51 SI:16 2 tom	S: 11 SI:6	S: 15 SI:1	S: 11 SI:7 1 tom:	S:14 SI:2 1 tom	S: 25 SI:5 1 tom	S: 26 SI:11 1 tom	S: 31 SI:11 1 tom	S:20 SI:5 1 tom
6	RFJT	J: 56 N:12 1 tom	J: 12 N:4 1 tom	J: 14 N:2	J: 18 N:1	J: 12 N:5	J: 23 N:7 1 tom	J: 33 N:5	J: 36 N:6 1 tom	J: 20 N:6
12	RFDT	J:62 N:7	J: 15 N:2	J: 14 N:2	J: 19 N:0	J: 14 N:3	J: 27 N:4	J: 35 N:3	J: 40 N:3	J: 22 N:4
18	RFPT	J: 15 N:53 1 tom	J:9 N:7 1 tom	J: 0 N:16	J: 3 N:16	J: 3 N:14	J: 5 N:25 1 tom	J: 10 N:28	J: 11 N:31 1 tom	J: 4 N:22
24	RFJR	J: 52 N: 4 V:13	J: 11 N: 1 V:5	J: 15 N: 0 V:1	J: 16 N: 0 V:3	J: 10 N: 3 V:4	J: 22 N: 2 V:7	J: 30 N: 2 V:6	J: 31 N: 1 V:11	J: 21 N: 3 V:2
30	RFDR	J: 57 N: 2 V:10	J: 11 N: 1 V:5	J: 15 N: 0 V:1	J: 16 N: 0 V:3	J: 15 N: 1 V:1	J: 26 N: 1 V:4	J: 31 N: 1 V:6	J: 34 N: 1 V:8	J: 23 N: 1 V:2
36	RFPR	J: 14 N: 38 V:16 1 tom	J: 4 N: 4 V:9	J:0 N:16 V:0	J:6 N: 8 V:4 1 tom	J: 4 N: 40 V:3	J: 5 N:16 V:10	J: 9 N:22 V:6 1 tom	J: 10 N: 20 V:12 1 tom	J: 4 N: 18 V:4
42	RFG	S: 49 SI:19 1 tom	S: 12 SI:5	S: 16 SI:0	S: 8 SI:11	S:13 SI:3 1 tom	S: 24 SI:7	S: 25 SI:12 1 tom	S: 27 SI:16	S: 22 SI:3 1 tom
48	RFG	S: 48 SI:19 2 tom	S: 11 SI:6	S: 15 SI:1	S: 7 SI:11 1 tom	S: 15 SI:1 1 tom	S: 23 SI:7 1 tom	S: 25 SI:12 1 tom	S: 25 SI:17 1 tom	S:23 SI:2 1 tom

J= ja   N= Nej   V= Vet ej   S= Stämmer   SI= Stämmer inte   tom= antal som inte svarat
 YFJT = yttrandefriheten jag tycker
 YFDT = yttrandefriheten dom tycker
 YFPT = yttrandefriheten provocerande tycker
 YFJR = yttrandefriheten jag rättighet
 YFDR = yttrandefriheten dom rättighet
 YFPR = yttrandefriheten provocerande rättighet
 YFG = yttrandefrihet global

Varje opinionsfrihet har sedan samma kod , IF står för informationsfriheten, MF står för mötesfriheten, DF står för demonstrationsfriheten, FF står för föreningsfriheten, RF står för religionsfriheten

Bilaga 4

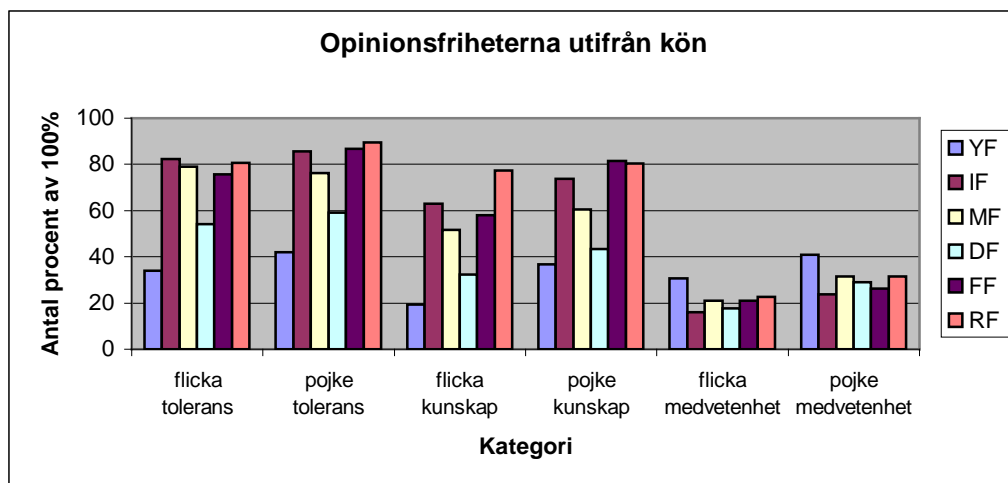

Diagram 1:1 Varje stapel visar hur många procent av samtliga elever utifrån bakgrundsfaktorn kön som svarat *ja* på attityd- och kunskapsfrågorna i ett *jag-* och *de-* perspektiv samt svarade *stämmer inte* på globalfrågorna inom respektive opinionsfrihet. *Ja* betyder tolerant eller kunnig och *stämmer inte* betyder medveten.

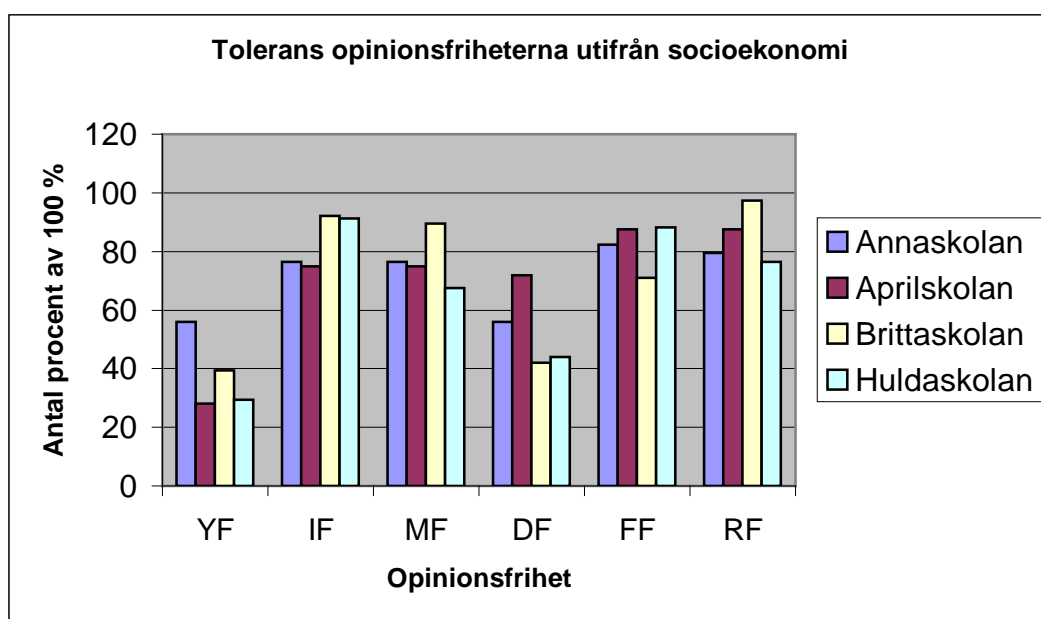

Diagram 1:2 Varje stapel visar hur många procent av samtliga elever utifrån bakgrundsfaktorn socioekonomi som svarat *ja* på attitydfrågorna i ett *jag-* och *de-* perspektiv. *Ja* betyder tolerant.

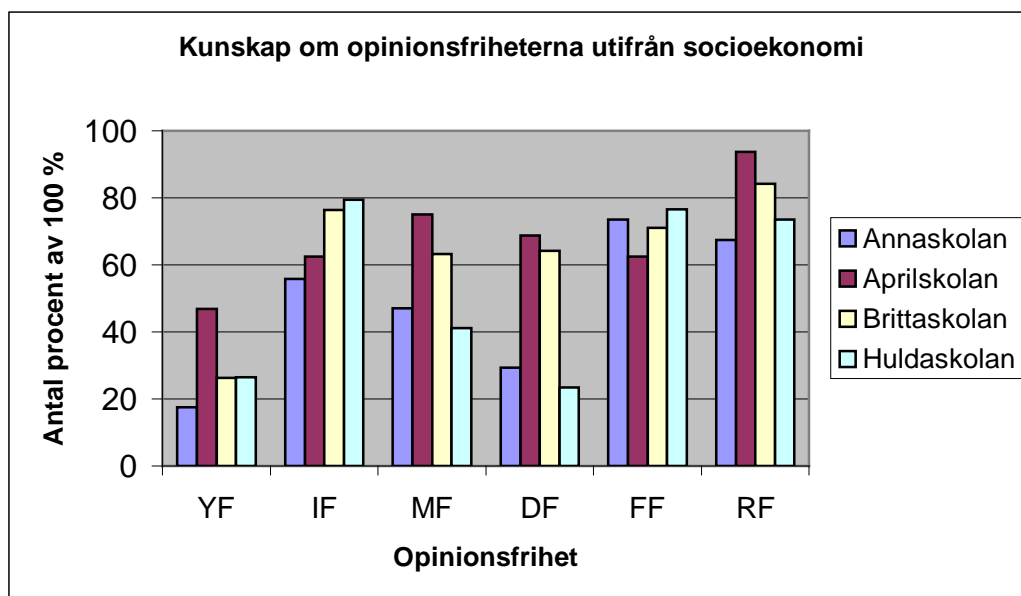

Diagram 1:3 Varje stapel visar hur många procent av samtliga elever utifrån bakgrundsfaktorn socioekonomi som svarat *ja* på kunskapsfrågorna i ett *jag-* och *de-* perspektiv. *Ja* betyder kunnig.

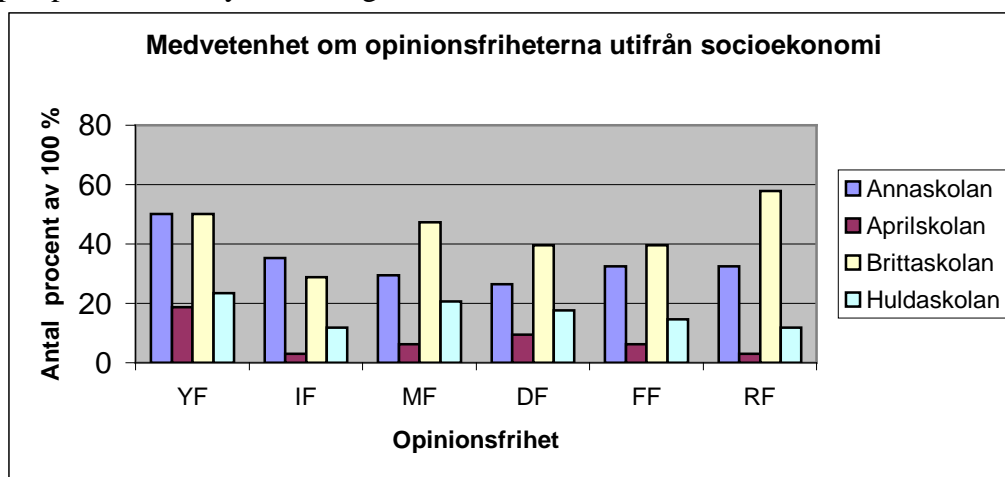

Diagram 1:4 Varje stapel visar hur många procent av samtliga elever utifrån bakgrundsfaktorn socioekonomi som svarat *stämmer inte* på globalfrågorna. *Stämmer inte* betyder medveten.

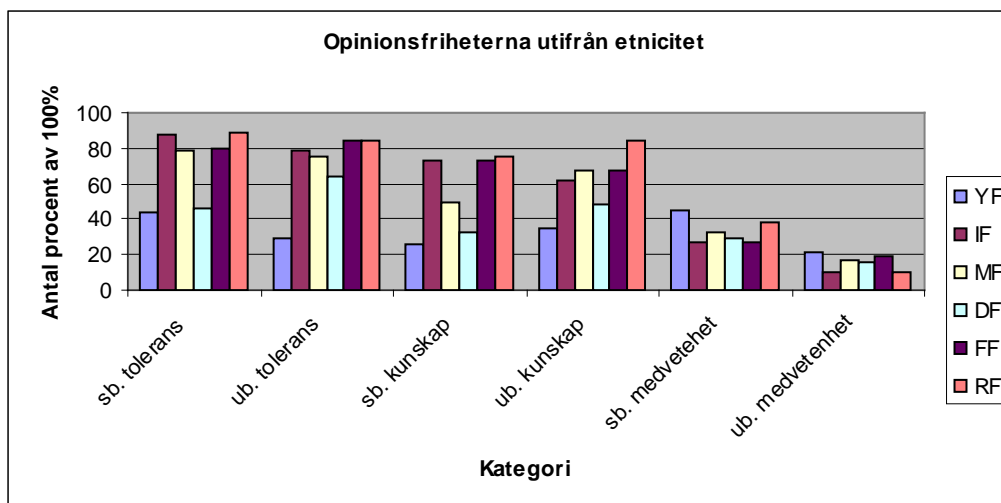

Diagram 1:5 Varje stapel visar hur många procent av samtliga elever utifrån bakgrundsfaktorn etnicitet som svarat *ja* på attityd- och kunskapsfrågorna i ett *jag-* och *de-* perspektiv samt svarade *stämmer inte* på globalfrågorna inom respektive opinionsfrihet. *Ja* betyder tolerant eller kunnig och *stämmer inte* betyder medveten.